

Канцеларија за демократски институции и човекови права

ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ
24 март и 7 април 2013

Набљудувачка мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР
Конечен извештај

Варшава
9 јули 2013

СОДРЖИНА

I.	ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	1
II.	ВОВЕД И БЛАГОДАРНОСТ.....	3
III.	ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ.....	4
IV.	ЗАКОНСКА РАМКА	5
V.	ИЗБОРЕН СИСТЕМ.....	6
VI.	ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА.....	7
VII.	РЕГИСТРАЦИЈА НА ИЗБИРАЧИ.....	9
VIII.	РЕГИСТРАЦИЈА НА КАНДИДАТИ.....	11
IX.	ИЗБОРНА КАМПАЊА.....	13
X.	ФИНАНСИРАЊЕ НА КАМПАЊАТА.....	16
XI.	МЕДИУМИ.....	17
A.	МЕДИУМСКА СРЕДИНА	17
B.	ЗАКОНСКА РАМКА	18
C.	МЕДИУМСКИ МОНИТОРИНГ НА НМИ ОБСЕ/ОДИХР.....	20
XII.	МЕЃУНАРОДНИ И ГРАЃАНСКИ НАБЉУДУВАЧИ	21
XIII.	ПРЕДИЗБОРНИ ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ.....	21
XIV.	ИЗБОРНИ ДЕНОВИ.....	23
A.	ПРВ КРУГ ГЛАСАЊЕ	23
B.	ВТОР КРУГ ГЛАСАЊЕ	25
C.	СУМИРАЊЕ И ОБЈАВУВАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ГЛАСАЊЕТО	25
XV.	ПОИЗБОРНИ ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ.....	26
A.	ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ПО ПРВИОТ КРУГ ИЗБОРИ	26
B.	ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ПО ВТОРИОТ КРУГ ИЗБОРИ.....	27
XVI.	ПРЕПОРАКИ.....	28
A.	ПРИОРИТЕТНИ ПРЕПОРАКИ.....	28
B.	ДРУГИ ПРЕПОРАКИ.....	29
XVII.	КОНЕЧНИ РЕЗУЛТАТИ	32
	ЗА ОБСЕ/ОДИХР.....	35

**ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА
ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ
24 март и 7 април 2013**

Конечен извештај на Набљудувачката мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР¹

I. ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

По прием на покана од страна на Министерството за надворешни работи, Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР) испрати Набљудувачка мисија за избори (НМИ) за да ги набљудува Локалните избори 2013. НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ја ценеше сообразноста на изборниот процес со Заложбите на ОБСЕ и други меѓународни стандарди за демократски избори, како и со националните прописи. За набљудувањето на денот на изборите, 24 март, НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ги здружи своите напори со набљудувачката делегација на Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа. НМИ на ОБСЕ/ОДИХР се задржа во земјата за да го следи и вториот круг избори на 7 април.

Локалните избори 2013 беа спроведени ефикасно, и се одвиваа во силна конкуренција. И покрај ова, партизираното медиумско покривање на изборите и преклопувањето на државните и партиските активности, не им обезбедија на кандидатите подеднакво поле за натпревар на изборите. Натамошни напори се потребни со цел да се одговори на недостатоците и недоследностите во Изборниот законик и да се зголеми довербата во Избирачкиот список. Главно, и двата изборни дена беа тивки и уредни, иако беа забележани одредени процедурални неправилности.

Овие избори беа поврзани со претходен бојкот на Парламентот, како и со најава од страна на Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ) за бојкот на изборите, а тоа беше прекинато на 1 март со договор обезбеден со посредство на Европската унија, меѓу лидерите на СДСМ и Внатрешната македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ).

Законската рамка која ги уредува изборите е сеопфатна. Покрај амандманите кои беа воведени во декември 2012 г. Изборниот законик беше дополнително изменуван неколку недели пред изборите, со цел да се продолжат роковите за регистрација на кандидати. Иако не е добра пракса да се воведуваат измени во законската рамка, пократко од една година пред одржување избори, ваквата измена беше прифатено со консензус од страна на повеќето политички партии. На Изборниот законик сеуште му недостасуваат детални одредби за битни прашања поврзани со регистрација на гласачи, регистрација на кандидати, спроведување изборни кампањи, финансирање изборни кампањи, медиумско покривање на избори и приговори и жалби поврзани со избори. Ваквите недостатоци оставија простор за обезбедување спротивставено толкување и неконзистентна примена на изборното право.

¹ Единствената официјална верзија на извештајов е верзијата на англиски јазик. Неофицијален превод е обезбеден на македонски и на албански јазик.

Државната изборна комисија (ДИК) работеше ефикасно и транспарентно, и ги запази повеќето законски рокови. Меѓутоа ДИК гласаше според етничка линија во текот на разгледувањето на приговорите и жалбите, што негативно влијаеше на нејзината непристрасност и колегијалност. Од една страна, седниците на ДИК беа отворени за јавноста, но од друга пак, одреден број Општински изборни комисии (ОИК) однапред не ги објавуваа своите седници и донесуваа одлуки во рамки на неформални средби, со што ја намалија транспарентноста на своето работење. Повеќето Општински изборни комисии се соочија со финансиски проблеми бидејќи навреме не ги примија потребните финансиски средства.

На овие избори, вкупно 1.743.403 избирачи имаа право на глас. Според Министерството за внатрешни работи 119.000 лица биле отстранети од Избирачкиот список бидејќи не поседувале биометриски исправи. Ажурирањето на Избирачкиот список беше поддржано од страна на сите поголеми политички партии. Покрај зголемената доверба во точноста на Избирачкиот список, продолжија приговорите поврзани со него, и тоа во текот на двата изборни дена. Како што веќе беше наведено во претходните Извештаи на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР, ќе биде корисно натамошно да се подобрат постапките за подготвување и одржување на Избирачкиот список.

Регистрацијата на кандидатите на изборите беше инклузивна и им обезбеди на избирачите да избираат меѓу различни кандидати. Вкупно беа поднесени 350 листи на кандидати за градоначалници и 480 листи на кандидати за советници, од страна на 16 политички партии, 8 коалиции и 97 групи граѓани. Меѓутоа, продолжувањето на рокот за регистрација на кандидати на овие избори не се применуваше подеднакво и за независните кандидати. Ова се коси со начелата кои се даваат во ставовите 7.5 и 7.6 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г., кој одредува дека властите мораат да ги почитуваат правата на сите кандидати да се натпреваруваат за добивање на политички мандат, без дискриминација.

Во согласност со законскиот услов, по еден кандидат на секое последователно трето место на кандидатските листи беше резервирано за помалку застапениот род. Начелото за застапеност на родовите беше најмногу почитувано кај членството на органите за спроведување на изборите.

На кандидатите им беше овозможено слободно да спроведуваат изборна кампања без некој несоодветно да ги спречува во тоа. Иако кампањите беа активни, од-време-на-време беа засенети од меѓуетнички тензии. Обвиненијата за заплашување на гласачите продолжија во целиот тек на изборите, а НМИ на ОБСЕ/ОДИХР набљудуваше неколку случаи на наводна злоупотреба на државни средства, за цели на изборната кампања. Ова подигна загриженост околу можноста избирачите да ги дадат своите гласови „без страв од одмазда“, услов што се дава во став 7.7 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г. Преплетувањето или преклопувањето на државните и партиските активности исто така е во спротивност со став 5.4 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г.

Најновите измени на прописите за финансирање изборни кампањи ја засилија навременоста и транспарентноста за поднесување и ревизија на извештаите, како и советодавната улога, како да се врши известување. Меѓутоа сеуште постои загриженост во врска со деталноста на извештаите, постапките при втор круг избори, како и различните прагови за нивоата на износите на донирани средства, од страна на физички и правни лица.

Големиот број медиуми во земјата се поделени според етнички и политички линии. Од последните избори до сега, со затворањето на два радиодифузери, како и одреден број печатени медиуми, значително се намали бројот на медиуми кои се критички настроени кон владата. Иако медиумите врз кои НМИ на ОБСЕ/ОДИХР вршеше мониторинг, обезбедија сеопфатно покривање на кампањата во своите информативни емисии, јавниот радиодифузен сервис, како и повеќето приватни радиодифузери, покажаа значителна пристрасност во полза на владејачките партии. Електронските медиуми редовно ги покриваа владините активности и не успеаја да направат разлика меѓу државните активности и активностите поврзани со партиските кампањи. Иако јавниот радиодифузен сервис им додели бесплатно време за презентација на кандидатите и воведо специјална програма за покривање на активностите на политичките кампањи, ваквите емисии се емитуваа надвор од ударниот период на гледаност со што на кандидатите им се ограничи потенцијалната гледаност.

И двата дена на изборите беа тивки и уредни, иако беа увидени одредени процедурални неправилности. Случаите на групно гласање се повторуваа, а тајноста на гласањето пак, секој пат не се почитуваше. Неколку партии и набљудувачи ја искажаа својата загриженост за одреден број граѓани од *дијаспората* кои се враќаат во земјата за да гласаат без да имаат место на живеалиште, што е законски услов. Повеќето пребројувања на гласачките ливчиња беа позитивно оценети, иако беа увидени процедурални превиди од време на време. Во текот на двата круга, процесот на сумирање на резултатите од гласањето беше професионално спроведен, покрај одредени технички проблеми кои се случија во текот на првиот круг. Првичните резултати за обата изборни круга гласање беа објавени на интернет страницата на ДИК, по редослед на нивниот прием преку Општинските изборни комисии, со пресек по дадени гласови по општини и избирачки места.

ДИК не решаваше по најголем број приговори поднесени пред и по денот на изборите, при што им го ускрати ефикасниот правен лек на подносителите, како што се одредува во став 5.10 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г. Управниот суд одлучуваше по поднесените жалби, на формалистички начин, а одлуките пак што ги донесуваше, беа неконзистентни. Претседателот на Управниот суд даде оставка по објавувањето на одлуките по жалбите од вториот изборен круг. ДИК на 23 април ги објави конечните резултати.

II. ВОВЕД И БЛАГОДАРНОСТ

По прием на покана од страна на Министерството за надворешни работи за набљудување на Локалните избори од 24 март 2013 г. и врз основа на препораките од Мисијата за оценка на потребите, спроведена од 28 до 31 јануари 2013 г. Канцеларијата на ОБСЕ, за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР), на 25 февруари 2013 г. воспостави Набљудувачка мисија за избори (НМИ). Ваквата НМИ беше предводена од страна на Амбасадор Герт-Хајнрих Аренс, а во неа беше вклучен главен тим составен од 11 членови со седиште во Скопје, како и 16 долгорочни набљудувачи распоредени низ целата земја.²

²

Сите претходни извештаи на ОБСЕ/ОДИХР се достапни на: <http://www.osce.org/odihr/elections/fyrom>.

За набљудувањето на 24 март беа распоредени 215 краткорочни набљудувачи, заедно со 15-члената делегација од Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа. Гласањето се набљудуваше во 831 избирачко место од вкупно 2.976 избирачки места. Пребројувањето на гласовите се набљудуваше во 80 избирачки места. Процесот на сумирање на резултатите од пребројувањето се набљудуваше во 66 од вкупно 81 Општинска изборна комисија. НМИ на ОБСЕ/ОДИХР се задржа во земјата, со намален капацитет, за да го набљудува вториот круг на изборите кој се одржа на 7 април. Свкупно 30 земји членки на ОБСЕ испратија свои набљудувачи.

Изборниот процес беше оценуван дали е во сообразност со Заложбите на ОБСЕ и други меѓународни стандарди за демократски избори, како и со домашните прописи. Овој Конечен извештај следи по објавување на две Изјави за првичните наоди и заклучоци издадени на 25 март и на 8 април.

ОБСЕ/ОДИХР му благодари на Министерството за надворешни работи за упатената покана да ги набљудува изборите, на Државната изборна комисија за нејзината соработка и за издавањето на акредитациите за меѓународните набљудувачи, како и на другите органи од државната и локалната управа, за нивната помош и соработка. ОБСЕ/ОДИХР исто така ја изразува својата благодарност и до Мисијата на ОБСЕ во Скопје, како и до дипломатските претставништва на земјите членки на ОБСЕ и до меѓународните организации, за нивната соработка во текот на траењето на оваа мисија.

III. ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ

По насилното исфрлање на членови на опозицијата и медиумите од Парламентот во текот на расправата по буџетот на 24 декември 2012 г. Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ) и неколку негови коалициски партнери започнаа со бојкот на парламентот. На 2 јануари 2013 г. СДСМ објави дека исто така ќе ги бојкотира и локалните избори, ако не им бидат исполнети неколку барања.³ Трите најголеми етнички албански партии кои се претставени во парламентот, Демократската унија за интеграција (ДУИ), Демократската партија на Албанците, како и Националната демократска преродба (НДП) не се приклучија во бојкотот и ги обелоденија своите намери да земат учество во изборната трка, од моментот кога изборите службено ќе бидат распишани, т.е. 11 јануари.

Владејачката Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ) и СДСМ не најдоа начин да постигнат компромис за да ја запрат таквата политичка криза. Опозицискиот бојкот на локалните избори запре само откако на 1 март, 2013 г. Европската унија посредуваше за постигнување договор меѓу лидерите на двете партии.⁴ На итна седница која се одржа следниот ден, Собранието го продолжи

³ Барањата вклучуваа: распишување предвремени парламентарни избори, реформа на Изборниот законик, екстензивно пречистување на Избирачкиот список, како и оставка на Министрите за финансии, внатрешни работи, правда, и Генералниот директор на јавното радиодифузно претпријатие Македонска радио-телевизија (МРТ).

⁴ Текстот на договорот може да се најде на http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/fule/headlines/news/2013/03/20130301_en.htm.

рокот за регистрација на кандидати за учество на изборите, до 8 март со цел да им овозможи на опозициските кандидати да се регистрираат.

Како резултат од политичката криза, овие избори добија политичко значење надвор од рамките на едни локални избори. Лидерот на коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ ги опиша локалните избори како референдум за иднината на земјата, додека пак претседателот на СДСМ излезе со аргументи дека изборниот резултат ќе одреди дали треба или не треба да се одржат предвремени парламентарни избори. Исто така, овие избори беа широко сфатени како важен тест во контекст на заедничката амбиција на сите *мејнстрим* политички партии за унапредување на евро-атланските интеграции на земјата.

Локалните избори 2013 исто така се први локални избори кои се одржуваат по припојувањето на пет општини во единствена општина Кичево.⁵ Со намалувањето на бројот на општини и промената на демографскиот профил на Кичево дојде до зголемување на меѓуетничкиот натпревар во трката за градоначалник и за членови на општинскиот совет.

IV. ЗАКОНСКА РАМКА

Законската рамка за локални избори е уредена главно во Уставот и во Изборниот законик.⁶ Изборниот законик беше изменет во ноември 2012 г. врз основа на наодите од работна група воспоставена од владата, предводена од страна на Министерството за правда, со цел да одговори на препораките објавени во Конечниот извештај за предвремените парламентарни избори на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР од 2011 г. Овие амандмани беа усвоени од Собранието, со мало мнозинство (66 од вкупно 123 пратеници), при што опозициските партии се воздржаа од гласање. Измените главно се поврзани со финансирање изборни кампањи, како и воведување технички амандмани за спроведување локални избори. Покрај амандманите од 2012 г., Изборниот законик претрпе две измени неколку недели пред Локалните избори 2013 г. со цел продолжување на роковите за регистрација на кандидати. Со последниот амандман рокот за поднесување кандидатски листи беше продолжен до 8 март и се однесуваше само на Локалните избори 2013 г.⁷ Останатите рокови во Изборниот законик останаа непроменети со цел да укажуваат на ваквото продолжување на рокот. Ова создаде недоразбирање кај заинтересираните страни во смисла кога официјално започнала изборната кампања.

Не е добра пракса законската рамка да претрпува измени пократко од една година пред одржување избори, но претходно споменатите измени беа прифатени со консензус од

⁵ Измени на Законот за територијалната организација на локалната самоуправа од 2008 г. обезбедија спојување на следниве општини: Кичево, Зајас, Осломеј, Вранешница и Другово, во единствена општина наречена Кичево. Овие измени влегоа на сила од локалните избори 2013, со што вкупниот број општини во земјата се намали од 84 на 80.

⁶ Други применливи закони се Закон за радиодифузна дејност, Закон за политички партии, Закон за финансирање на политички партии, Закон за државни службеници, Закон за управни спорови, Закон за локална самоуправа, Закон за територијалната администрација на локалната самоуправа, како и Кривичниот законик.

⁷ Овој амандман беше донесен со 84 гласа ЗА и еден ПРОТИВ. Ова е прв пат по случувањата од 24 декември 2012 г. СДСМ и другите опозициски партии да се вратат во Парламентот.

политичките партии.⁸ Од друга страна пак, продолжувањето на рокот за регистрација на кандидатите важеше само за политички партии и коалиции, а не за групи граѓани.⁹ Ова е спротивно на начелата што се обезбедуваат во став 7.5 и 7.6 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г. каде се вели дека органите на управата мораат да ги почитуваат правата на сите кандидати да се натпреваруваат за освојување политички мандат, без дискриминација.¹⁰

Иако во најново време Изборниот законик претрпе неколку реформи со што се одговори на претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР и на Комисијата за демократија преку право (Венецијанска комисија) на Советот на Европа, сеуште во Законикот постојат одреден број недостатоци и нејаснотии.¹¹ Ова вклучува непостоење на детални одредби за вторите кругови избори за градоначалници, финансирање на кампањите, регистрација на кандидати, како и за процесот на одлучување по приговори и жалби. Исто така, прашањето како и кога независните кандидати и партиските листи на кандидати, можат да се повлечат од трката, не е регулирано во Изборниот законик, што предизвика полемика кога неколку политички партии ги повлекоа своите кандидатски листи, кратко време пред овие избори. Во ваков контекст, ОБСЕ/ОДИХР го смета за добредојден договорот меѓу двете главни политички партии за продолжување на процесот на изборни реформи, по завршување на овие избори.

Реформата на Изборниот законик треба да одговори на препораките што се даваат во извештајов, како и во претходните извештаи на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија. Се препорачува Изборниот законик да се дополни со јасни одредби за вториот круг избори за градоначалници. Реформата треба да ги вклучи сите и истата да биде комплетирана значително време пред одржување на следните избори.

V. ИЗБОРЕН СИСТЕМ

Избори за градоначалници на општини и за членови на совети на општини се одржуваат секои четири години во текот на втората половина на месец март. Секоја од осумдесетте општини и Градот Скопје избира свој градоначалник и совет. Градоначалниците се избираат преку мнозински систем со два круга гласање. Кандидат за градоначалник може да биде избран за градоначалник во прв круг гласање, но во тој случај мора да освои 50 отсто од гласовите. Исто така постои услов за одзивот на гласачите во првиот круг, што треба да изнесува една третина од

⁸ Кодексот за добра пракса при изборни работи на Венецијанската комисија препорачува „основните елементи на изборното право [...] не смеат да бидат отворени за изменување, помалку од една година пред одржување избори“. <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD%282002%29023rev-e.aspx>.

⁹ НМИ на ОБСЕ/ОДИХР увиде барем еден случај во Општина Чучер Сандево, каде група граѓани чија кандидатска листа беше првично отфрлена поради задоцнето пријавување, исто така беше отфрлена и според новиот рок.

¹⁰ Во став 7.5 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г. се одредува дека сите Држави-учеснички во ОБСЕ мораат да „ги почитуваат правата на граѓаните да побаруваат политички или јавни мандати, како поединци или како претставници на политички партии или организации, без дискриминација.“ Став 7.6 натаму одредува дека Државите-учеснички во ОБСЕ требаат да им „обезбедат на таквите политички партии и организации неопходни законски гаранции со цел да им овозможат да се натпреваруваат едни со други врз основа на еднаков третман, пред законот и од страна на органите на управата.“

¹¹ Заедничко мислење на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија за Изборниот законик на поранешна југословенска Република Македонија, No. 640/2011, CDL-AD(20011)027, достапно на интернет на <http://www.osce.org/odihr/84226>.

регистралираните гласачи со цел таквите избори да се сметаат за важечки. Меѓутоа, Изборниот законик не одредува што ќе се случи ако ваквиот одсив во првиот круг не биде достигнат. Ако ниеден кандидат не успее да победи во првиот круг, се одржува втор круг гласање две недели подоцна, а гласачите избираат меѓу двата кандидати кои освоиле најголем број гласови во првиот круг. Не постои услов за одсивот на гласачите во вториот круг гласање.

Изборниот законик треба да одредува што се случува при избор на градоначалници кога помалку од една третина од регистралираните избирачи излегле на гласање во првиот круг.

Советниците во општините се избираат преку пропорционален систем на претставување со претходно утврдени кандидатски листи. Советничките места се распределуваат според формулата на *d'Hondt*. Не постои услов за одсивот на гласачите за избор на советници за општинските совети. Бројот на советници кои се избираат во секоја од општините зависи од бројот на населението во секоја од општините, и тој варира од 9 до 33 членови на совети на општини. Уставот одредува Градот Скопје дека е посебна единица на локалната самоуправа, а таа пак содржи десет општини, при што во Скопје избирачите избираат десет посебни совети на општини, како и посебен совет на градот Скопје во чиј состав влегуваат 45 советници.

VI. ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Локалните избори беа спроведени од страна на изборна администрација составена од три нивоа и тоа Државна изборна комисија (ДИК), 80 Општински изборни комисии (ОИК) заедно со Изборна комисија на Град Скопје, како и 2.976 Избирачки одбори (ИО). Во текот на вториот круг избори за градоначалници 1.614 ИО беа вклучени во спроведувањето на изборите со што се отслика бројката на изборни трки каде се одржува втор круг избори, како и 32 Општински изборни комисии.

ДИК е постојан орган одговорен за севкупното спроведување на изборите. Во нејзиниот состав влегуваат седум члена кои се назначени преку двотретинско мнозинство од страна на Собранието, со мандат од четири години.¹² Претседателот на ДИК и два члена на ДИК се именуваат од страна на опозициските партии, а потпретседателот пак и останатите три членови се именуваат од страна на владејачките партии.

ДИК ги запази повеќето изборни рокови и функционираше на ефикасен начин. Седниците на ДИК беа отворени за изборните набљудувачи и за медиумите. Одлуките на ДИК и најголем дел од Записниците од нејзините седници беа објавени на вебсајтот на ДИК, што е во согласност со претходната препорака на ОБСЕ/ОДИХР. Исто така, ДИК дискутираше по одредени прашања како што се формата и изгледот на гласачките ливчиња и печатењето на гласачките ливчиња, на затворени и неформални средби помеѓу членовите на ДИК.

ДИК може дополнително да ја засили својата транспарентност преку строга примена на условот за објавување на сите записници од средбите на ДИК, на вебсајтот на ДИК.

¹² Постојниот состав на ДИК беше назначен во 2011 г., по предвремените парламентарни избори одржани таа година. Една третина од членството се жени.

Изборниот законик може да се измени за да одредува дека Записниците мораат да се објавуваат најдоцна 48 часа по завршување на секоја седница на ДИК.

По одредени одлуки, особено по оние за повлекување на кандидатските листи и оние за приговорите за денот на изборите, се гласаше според партиска и според етничка припадност на членовите на ДИК, наместо според законските причини за донесување на таквите одлуки. Ова негативно влијаеше на непристрасноста и на колегијалноста на ДИК.

ДИК треба да ги разрешува сите приговори и жалби на непристрасен начин без политички мотивирано одлучување. Законот и правото треба да се толкуваат, спроведуваат и извршуваат во согласност со намената на законите и правото.

ДИК подготви сеопфатно Упатство за Општинските изборни комисии и Избирачките одбори каде детално ги опиша постапките на гласањето, пребројувањето на гласовите и сумирањето на резултатите од гласањето. ДИК подготви само мал број ТВ спотови за едукација на избирачите, а истите беа емитувани пред првиот и вториот круг од гласањето. Од друга страна пак, забележително беше отсуството на материјали за едукација на избирачите.

ДИК може да обезбеди повеќе едукација и информации за избирачите, особено во врска со периодот и постапките за ажурирање на личните податоци на избирачите во Избирачкиот список, како и за групно гласање и за тајноста на чинот на гласањето.

Општинските изборни комисии (ОИК) се задолжени да го надгледуваат изборниот процес во секоја општина, а нивните задачи вклучуваат работи како регистрација на кандидати, назначување и обучување на членови на Избирачки одбори, сумирање и објавување на изборните резултати во општините, како и други технички подготовки според насоките на ДИК. Во нивниот состав членува Претседател, четири членови и нивни заменици, а мандатот на членството трае пет години.¹³ Членовите, претседателите и замениците се избираат по случаен избор од страна на ДИК, од редот на кадарот со високо образование што е вработен во државната и локалната администрација. Во секој ОИК постои Секретар и негов заменик чија задача е обезбедување помош во работата, а тие пак се назначуваат од страна на претседателот на ОИК, од редовите на дипломираните правници. Сите членови на ОИК и нивните заменици мораат да имаат живеалиште во соодветната општина каде служат во ОИК. Одреден број ОИК се соочија со финансиски тешкотии бидејќи Општините навреме не им ги обезбедија потребните средства, за тие да можат да ги спроведуваат изборите. Во одредени случаи членови на ОИК користеа сопствени парични средства.¹⁴ Исто така, ваквиот недостаток на парични средства не се чинеше дека влијае врз подготовката на изборите. Одредени Општински изборни комисии однапред не ги објавуваа своите седници и донесуваа одлуки на неформални средби со што ја намалија транспарентноста на својата работа.

¹³ Постојните членови на ОИК без назначени на 26 април 2011 г.

¹⁴ Од септември 2013 г. ДИК испрати повеќе од 20 дописи до Владата, Собранието и градоначалниците да бара финансиска поддршка за 25 општини. Неколку Општински изборни комисии ја информираа НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека не примиле парични средства од Општините и дека исплатата на средствата за Избирачките одбори ќе се случи дури по завршувањето на вториот круг избори.

Се препорачува, на Општинските изборни комисии да им се обезбедуваат потребните средства на навремен начин. Исто така, транспарентноста на работата на Општинските изборни комисии ќе се зголеми ако тие одржуваат само јавни средби што ќе ги најаваат однапред.

Избирачките одбори (ИО) се задолжени за спроведување на постапките на денот на изборите во избирачките места. ИО се составени од по пет члена: претседател, четири члена и нивни заменици, кои се назначуваат со мандат во траење од четири години. По еден член и негов заменик се назначува од страна на владејачките политички партии, по еден член и негов заменик од страна на опозициските партии, а три члена и нивни заменици се избираат по случаен избор од редовите на вработените во јавните служби.¹⁵ Сите членови на Избирачки одбори учествуваа во обука обезбедена од страна на Општинските изборни комисии. Во одредени случаи, Општинските изборни комисии одлучија да одржат дополнителна обука за Избирачките одбори со цел да одговорат на одредени проблеми со кои се соочија во текот на првиот круг гласање, како што е проблемот со пополнување на записниците за изборните резултати. Повеќето Избирачки одбори добро ја исполнија својата должност во текот на обата круга избори, иако во одредени општини објавувањето на првичните резултати се случи со задоцнување.¹⁶

Во периодот меѓу двата круга избори, ДИК изврши замена на членовите на Општинската изборна комисија и 13 Избирачки одбори во Општина Чаир поради наводно фалсификување на изборните резултати. Во тек е истрага по овој случај од страна на Обвинителството. Неколку соговорници на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ја искажаа својата загриженост дека поради непостоење на правило за минимум квалификации за избор на членови на ИО честопати постојат лица со недоволно образование кои се назначуваат да служат во ИО.

Треба да се земе во предвид обезбедување чести и подетални обуки за членови на Избирачки одбори.

Изборниот законик одредува правична етничка и родова застапеност во сите органи за спроведување на изборите.¹⁷ Етничкиот состав на ниво на ОИК и ИО беше строго запазен, а во најголем број случаи се почитуваше и правичната застапеност на родовите.¹⁸

VII. РЕГИСТРАЦИЈА НА ИЗБИРАЧИ

Сите граѓани со регистрирано живеалиште во соодветната општина, кои достигнале 18 години возраст и кои поседуваат важечка лична исправа, имаат право на глас, освен оние чие гласачко право им било ускратено со правосилна судска одлука. Оние граѓани со привремен престој во

¹⁵ Составот на постојните Избирачки одбори беше назначен на 1 февруари 2013 г., заедно со оние членови кои се номинирани од страна на политичките партии.

¹⁶ Според Член 135(1) од Изборниот законик, ОИК во рок од седум часа од затворањето на избирачкото место мора да ги објават резултатите за таа општина. Четириесет и една општина не успеа да го запази ваквиот законски рок за објавување на првичните резултати.

¹⁷ Според Член 21 од Изборниот законик, етничките заедници чиј број изнесува повеќе од 20 отсто од населението на општината треба да бидат претставени на ниво на ОИК и ИО, додека барем 30 отсто од членовите во сите органи за спроведување избори треба да бидат припадници на противниот род.

¹⁸ Не се применуваат санкции во случај ако условот за застапеност на родот не се почитува.

странство се запишуваат во Избирачкиот список според нивното последно живеалиште во земјата. За прв пат на овие избори само оние граѓани кои поседуваат биометриска лична карта или пасош се запишуваат во Избирачкиот список.¹⁹

ДИК е задолжена да го одржува Избирачкиот список врз основа на информации што се изведени од матичната евиденција, што се води во Министерството за внатрешни работи (МВР). Во изборни години, МВР врши ажурирање на Избирачкиот список од следниот ден на распишување на изборите.²⁰ Тој ден, основните судови испраќаат податоци до ДИК за лица кои се осудени со правосилна одлука на судовите. Исто така, Министерството за правда (МП) врши редовно ажурирање на информациите за новородените, починатите и венчаните лица и истите му ги испраќа на МВР.

Должностите на 132 матични служби на МП, 30 канцеларии за матична евиденција на МВР, како и 34 регионални канцеларии на ДИК, не се јасно дефинирани во врска со ажурирањето на податоците во Избирачкиот список и честопати се чини дека постои преклопување во нивната работа. Од 2010 г. наваму, МП и МВР извршија неколку управни проверки на податоците за починатите и за запишаните граѓани. Според МП и МВР, како и Државниот завод за статистика, Избирачкиот список е точен до степен на технолошките капацитети.

Треба да се разгледа можноста за спроведување на ревизија на постапките за составување и одржување на Избирачкиот список. Со помош на јасни, координирани и транспарентни постапки точноста на Избирачкиот список ќе се зголеми, што ќе придонесе до подигање на јавната доверба во Списокот.

Избирачите беа во можност да извршат увид во Избирачкиот список, во една од 34-те регионални канцеларии на ДИК и можеа да побараат додавање, бришење и измени на своите податоци, во текот на целата година. Избирачите исто така можеа да проверат дали нивното име се наоѓа на Избирачкиот список, преку една апликација на интернет. Изборните кандидати беа во можност да побараат примероци од Избирачкиот список од ДИК, во хартиена форма или во електронска форма, и да поднесуваат засновани барања за измени на Избирачкиот список. Во согласност со законот, периодот за вршење увид во Избирачкиот список траеше од 26 јануари до 9 февруари 2013 г. при што 46.633 лица извршиле проверка на своите податоци низ целата земја, при што 1.788 лица биле додадени во списокот. Избирачкиот список беше затворен 15 дена пред изборите. Според ДИК, за овие избори вкупно 1.743.403 избирачи се регистрирани во Избирачкиот список.

Според МВР, околу 119.000 лица биле избришани од Избирачкиот список пред овие избори бидејќи не поседувале биометриска лична карта или пасош. Ваквото пречистување на Избирачкиот список наиде на поддршка од сите партии. Меѓутоа, во периодот веднаш пред денот на изборите, политичките партии ја искажаа својата поранешна загриженост за точноста на Избирачкиот список. На 22 март, СДСМ поднесе барање до ДИК каде го изнесе својот сомнеж за присуството на 13.869 избирачи во Избирачкиот список. МВР ја информираше НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека ДИК испратила барање до МВР за верификација на 847 имиња кои се наоѓале

¹⁹ Според Законот за лични карти и Законот за патни исправи, од 1 април 2012 г, единствени исправи кои се сметаат за важечки се биометриски лични карти и пасоши.

²⁰ Претседателот на Собранието ги распиша Локалните избори 2013 на 11 јануари 2013 г.

во барањето за проверка на СДСМ и потврди дека ваквите имиња биле внимателно проверени и дека сите имале право на глас.²¹ Другите приговори за точноста на Избирачкиот список главно беа незасновани.

Триесет и девет избирачи чии имиња не се најдоа во Избирачкиот список на денот на изборите во првиот круг, поднесоа приговори до ДИК, барајќи да бидат вклучени во списокот за гласањето во вториот круг. ДИК реши да не одлучува по приговорите се до по завршување на изборите, изјавувајќи дека Изборниот законик не им дозволувал да вршат измени во Избирачкиот список меѓу два круга избори. На 2 април ДИК, по долга седница исполнета со расправи, одлучи да не им дозволи на граѓани со биометриски пасоши чија адреса на живеење е запишана како Република Албанија, да гласаат во вториот круг избори, иако нивните имиња беа веќе вклучени во Избирачкиот список и ним им беше дозволено да гласаат во првиот круг гласање.

Треба да се разгледа можноста за ревидирање на „денот на пресек“ кога се затвора Избирачкиот список со цел таквиот ден на затворање на списокот да биде поблизу до денот на изборите.

VIII. РЕГИСТРАЦИЈА НА КАНДИДАТИ

Заедно со условот да се биде избирач, законот одредува дека сите кандидати мораат да бидат жители во општината во која сакаат да учествуваат во изборната трка. Кандидати на локални избори можат да бидат номинирани за кандидати, од страна на регистрирани политички партии, коалиции на политички партии или пак независни кандидати, што се номинираат од страна на група граѓани. Независните кандидати мораат да обезбедат поддршка за својата кандидатура преку собирање 100 и 450 потписи, во зависност од големината на општината, и преку собирање барем 1.000 потписи во градот Скопје. Собирањето потписи трае 15 дена, а потписите за поддршка на кандидатите можат да се даваат само од страна на регистрирани гласачи со живеалиште во дадената општина. Еден избирач може да го даде својот потпис само за една кандидатска листа. Регистрираните политички партии и коалиции се изземени од постапката за собирање потписи за кандидати ако ги достават документите за регистрација на партијата и, по потреба, изјава со која се потврдува нивниот статус на коалициски партнер.

Кандидатските листи се поднесуваат до Општинските изборни комисии најдоцна 35 дена пред изборите, а Општинските изборни комисии се задолжени да ја потврдат регистрацијата на листите. Во општини каде повеќе од 20 отсто од населението зборува на друг официјален јазик освен македонскиот, кандидатските листи можат да се поднесуваат на таквиот јазик. Редоследот на кандидатските листи на гласачкото ливче се одредува од страна на ДИК врз основа на влечење ждрепка. На секоја кандидатка листа и се доделува извлечениот реден број, а тој важи восите општини.²²

²¹ СДСМ во Барањето упатено до ДИК излезе со објаснување дека ваквите избирачи не постоеле во Избирачкиот список во 2011 г. и достави примери за голем број избирачи кои биле регистрирани со живеалиште на една иста адреса; во еден случај во скопската Општина Центар 75 лица беа регистрирани со живеалиште на една иста адреса. ДИК реши да побара од МВР појаснување „според кои услови, постапки и кога“ ваквите избирачи добиле државјанство, и лични исправи за идентификација.

²² Ако кандидатска листа не е регистрирана во одредена општина, тој реден број се прескокнува.

Регистрацијата на кандидатските листи ги вклучи главно сите и им обезбеди на гласачите можност да направат посебен избор.²³ Свкупно, беа поднесени 350 листи за кандидати за градоначалници и 480 листи за кандидати за членови на совети на општини, од страна на 16 политички партии, 8 коалиции и 97 групи граѓани. Во согласност со законските услови, едно кандидатско место на секое трето последователно место на кандидатската листа, беше резервирано за помалку застапениот род. Наспроти претходните избори, кога ниедна жена не беше избрана за градоначалник, 4 од 32 женски кандидати, беа избрани за градоначалник на општина.

Неопходни се натамошни напори за зголемување на бројот на женски кандидати. Може да се разгледа можноста за изменување на Член 64.5 од Изборниот законик, со цел да одредува ако жена избрана од кандидатската листа за член на совет на општина, поднесе оставка на таквото место, таа да биде заменета со следната жена на таквата листа.

Откако СДСМ се откажа од изборниот бојкот, ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ решија да поднесат заеднички кандидатски листи во Кичево и Струга, каде се очекуваше близок резултат во изборната трка меѓу кандидатите на етничките Албанци и Македонци. Бидејќи листите на ВМРО-ДПМНЕ веќе беа регистрирани од страна на соодветните Општински изборни комисии, ВМРО-ДПМНЕ побара од ДИК да им дозволи во овие две општини да ги повлечат своите кандидатски листи. ДИК одлучи да тоа да им го дозволи, но ваквата одлука не беше прифатена од страна на соодветните Општински изборни комисии, кои подоцна ги отфрлија заедничките листи поднесени од страна на СДСМ, бидејќи содржеле кандидати кои веќе биле потврдени на листите поднесени од ВМРО-ДПМНЕ.²⁴ СДСМ го обжали отфрлањето на потврдувањето на листите, до Управниот суд, кој на 9 март ја укина одлуката на двете Општински изборни комисии. Потоа, заедничките листи на СДСМ беа потврдени. ДУИ и ДПА се жалеа на законитоста на судската одлука преку изнесување тврдења дека ДИК нема овластување да потврдува повлекување на листи откако таквите листи веќе биле потврдени од страна на Општински изборни комисии.²⁵

Изборниот законик може да вклучи посебни одредби во врска со роковите и условите за повлекување на веќе потврдени кандидатски листи. Исто така може да се разгледа воведување на можност, една кандидатска листа да биде делумно потврдена (на пр. да се прифатат само оние имиња на кандидати на листата кои ги исполниле условите за кандидатура, а останатите пак да се избришат од листата). Ако ваква одредба биде воведена, тогаш се препорачува воведување и механизми на заштита со цел да се изнајдат гаранции дека, со обезбеденото право за повлекување на кандидатски листи нема да се врши злоупотреба.

²³ Вкупно 8.878 кандидати се регистрираа да учествуваат на Локалните избори 2013, што претставува намалување во споредба со вкупно 13.079 кандидати кои се регистрирале на Локалните избори 2009 г.

²⁴ Член 57 став 2 од Изборниот законик забранува кандидат да се појави на две различни листи. НМИ на ОБСЕ/ОДИХР беше информирана дека листите на СДСМ во Струга и во Кичево содржеле 12 и 13 кандидати кои веќе се појавувале на листата на ВМРО-ДПМНЕ.

²⁵ ДИК донесе заклучок на претходна седница одржана на 4 март дека не постојат законски одредби кои дозволуваат ДИК да врши измени во кандидатски листи откако таквите листи веќе се потврдени од страна на Општинска изборна комисија. Записникот од седницата на ДИК е достапен на интернет http://www.sec.mk/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=42&Itemid=103

IX. ИЗБОРНА КАМПАЊА

Во согласност со Изборниот законик, изборната кампања официјално започна на 4 март, во првиот круг заврши на полноќ на 22 март, а во текот на вториот пак, на 5 април. Спротивно на законските одредби, неколку кандидати одржаа настани поврзани со изборна кампања пред почетокот на периодот на изборната кампања.²⁶

Целата изборна кампања беше конкурентна, а кандидатите пак можеа да се промовираат без несоодветни ограничувања. Видливоста на материјалите од кампањата беше умерена, меѓутоа таа значително се зголеми во текот на последните десет денови пред првиот изборен ден. Пред првиот изборен ден беа поставени билборди, знамиња и постери, а нови промотивни материјали наменети за вториот круг беа поставени само во одредени општини пред вториот круг гласање. Од една страна, органите на власта главно ги исполнија своите должности за одредување простор за поставување промотивни изборни материјали, но од друга страна пак, во одредени општини на кандидатите не им беше обезбедена таква можност или пак не беа информирани за постоењето на таква можност.

Многу од кандидатите, низ целата земја и пред првиот круг гласање, одржуваа политички митинзи со голем број посетители, меѓутоа оние кандидати кои учествуваа во изборната трка за вториот круг гласање главно се одлучија да одржуваат помали средби со избирачите, прес конференции и кампања од врата-на-варата.²⁷ Повеќето кандидати за да му пристапат на својот електорат, исто така го користеа интернетот и социјалните мрежи. Кандидатите, во првиот круг, главно им се обраќаа на избирачите од сопствената етничка заедница, но тие честопати бараа и поддршка од избирачите надвор од сопствената етничка заедница, во текот на вториот круг изборни трки, кога противкандидатите им беа од ист етницитет.²⁸ Во текот на двата круга избори, ВМРО-ДПМНЕ уживаше највисока видливост во населените места кои најмногу се населени со етнички Македонци, а ДУИ пак беше највидлива на места каде етничките Албанци претставуваат мнозинство.

Најновата политичка криза ја заостри реториката која се користеше во изборната кампања, а користењето пак на етнички поделена реторика доведе до засилени тензии во *интра* и *интер* етнички контекст. Насилните протести кои се случија околу назначувањето на Талат Џафери за нов Министер за одбрана, на почетокот на периодот на изборната кампања, доведе до тоа одредени политички партии меѓусебно да се обвинуваат за поттикнување етнички тензии, укажувајќи дека меѓународната заедница и домашните граѓански организации треба да повикуваат на смирување на состојбата пред одржување на изборите. Како напор за промоција на позитивна изборна кампања, кандидатите кои се тркаа во Скопје и во одредени други

²⁶ НМИ на ОБСЕ/ОДИХР беше сведок на неколку настани одржани на 2 март, и тоа во Кичево (ДУИ) и Штип (ВМРО-ДПМНЕ), каде се претставуваа изборни програми на кандидатите на овие општини. Исто така, поради продолжување на роковите за регистрација на кандидати, СДСМ и другите опозициски партии започнаа со одржување на своите кампањи пред нивните листи да бидат потврдени од страна на Општинските изборни комисији.

²⁷ НМИ на ОБСЕ/ОДИХР набљудуваше 54 политички митинзи пред првиот круг избори и 2 пред вториот.

²⁸ Кандидатот на ДПА Сади Беџети се трудеше да ги придобие гласовите на етничките Македонци во Тетово; кандидатот на ДУИ Невсат Бејта им пристапи на етничките Македонци во Гостивар; кандидатите и на СДСМ и на ВМРО-ДПМНЕ им се обратија на гласачите на етничките Албанци во Куманово и Велес.

општини, потпишаа кодекс за однесување во поддршка на одржување мирни и фер предизборни кампањи.

Иако предизборните настани беа воглавном мирни, во текот на обата круга избори и низ целата земја, беа увидени неколку случаи на уништување изборни штабови, уништување или отстранување на изборен промотивен материјал, како и физички напади.²⁹ Тонот на кампањата стана понепријателски пред вториот круг избори. Во неколку општини, во медиумите и, на постери и во брошури, се појавија негативни и анонимни изборни пораки.³⁰ Одреден број кандидати исто така изнесоа наводи за измамнички активности сторени од страна на нивните политички противници во текот на првиот круг. Дополнително на ова, наводите за заплашување избирачи, особено врз вработените во јавниот сектор, продолжија во текот на целиот период на изборната кампања. Наспроти ова, пред денот на изборите, политичките партии не поднесоа службени приговори и докази до соодветните органи, со цел да ги поддржат ваквите обвиненија. Без оглед на веродостојноста на овие обвинувања, нивното преовладување ја намали довербата во правичноста на изборниот процес и подигна загриженост во врска со можноста гласачите да го дадат својот глас „без страв од одмазда,“ како што се одредува во став 7.7 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г.³¹

Со цел натаму да се зајакне јавната доверба во изборниот процес и да се осигури средина на отворено спроведување изборна кампања, соодветните органи треба да преземат поголема иницијатива со цел соодветно да ги истражат наводите за заплашување избирачи со цел да спроведат соодветни дејства ако таквите прекршувања на законот се докажат како вистинити.

Континуирано постоеја индикации за злоупотреба на државни средства во текот на кампањата, и тоа преку поставување на изборни промотивни материјали од страна на кандидати на владејачката партија, на државен имот како што се бандери за осветлување, јавни објекти и мостови, што е спротивно на Член 82 од Изборниот законик.³² ОБСЕ/ОДИХР исто така беше

²⁹ Врз изборниот штаб на кандидатот за градоначалник на Српската напредна странка од Македонија (СНС) Стевчо Јакимовски во Општина Карпош, како и штабот на ДУИ во Кичево, и на СДСМ во Охрид, Струмица и Гостивар. Долгорочните набљудувачи на ОБСЕ/ОДИХР известува дека речиси половина од постерите на независните кандидати за советници во општинските совети во Куманово, биле уништени, а од друга страна пак голем број постери на сите партии, биле обезличени низ целата земја. Исто така, Ајдуван Мамудов, Шеф на изборниот штаб на Неџет Мустафа (Обединети демократски сили на Ромите) беше нападат на 20 март, а овој случај сеуште се истражува.

³⁰ На пример, НМИ на ОБСЕ/ОДИХР беше сведок на негативни летоци за целите на изборната кампања, против кандидатот на СДСМ, Андреј Жерновски (нема извор) во Скопје, како и негативни постери за целите на изборната кампања во Општина Могила, на која се содржеше *импресум* на ВМРО-ДПМНЕ. Во текот на посетата на премиерот на Могила која се одржа на 30 март, независниот кандидат за градоначалник на Могила беше опишан како соработник на Велија Рамковски, сопственикот на сега непостоечката А1 ТВ станица, кој издржува казна затвор поради затајување данок.

³¹ Став 7.7 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г. одредува сите Држави што учествуваат во ОБСЕ ќе „обезбедат сигурност дека правото и јавните политики ќе функционираат на начин за да дозволуваат политичко промовирање кое ќе се спроведува во правична и слободна атмосфера, при што, со ниту едно управно дејство, насилство, ниту пак заплашување, нема да им забрани на партиите и кандидати слободно да ги претставуваат своите гледишта и квалификации за таквите гледишта, или пак да им се оневозможува на избирачите да дознаат или да дискутираат за гледиштата или пак да го дадат својот глас без страв од одмазда.“

³² Изборни материјали за цели на кампањата поставени на јавен имот, меѓу другото, беа увидени во Велес,

сведок на случаи кога владини функционери и министри активно ги поддржуваа кандидатите од својата партија, честопати во текот на официјалното работно време, и тоа со користење владини возила.³³ Во неколку случаи, министри поставуваа услов дека поддршката од централната влада за изведба на локални проекти ќе зависела од исходот на локалните избори.³⁴ Исто така, Владата излезе со неколку добро публикувани известувања за пополнување на испразнети работни места, како и за зголемување на пензиите, социјалната помош и обезбедување државна помош за земјоделски производи, во текот на предизборниот период, пред првиот круг избори. Кратко пред вториот круг гласање, Владата го објави капиталниот план за реконструкција и изградба на нови училишта низ целата земја, вклучително и во оние општини каде кандидатите на владејачката партија беа соочени со втор круг избори. Свкупно, ваквите случаи на непостоење недвосмислена поделба меѓу Партијата и Државата подигаат загриженост дека не постои еднакво поле за натпревар меѓу кандидатите, што е во спротивност со став 5.4 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г.³⁵

Органите на власта треба да покажат поголема политичка волја со цел да осигураат значително разграничување меѓу Државата и Партијата. Постојните законодавни гаранции, како што се оние одредени во членовите 8-а и 9 од Изборниот законик, треба да се толкуваат на конзистентен начин со цел да служат за спречуваат конфликт на интерес кај позициите на извршната власт каде се бара неутралност, и обезбедувањето политичка предност кај кандидатите. Одредбите треба понатаму да се дополнат со цел да вклучат и механизми за извршување на законот.

Во позитивен тек на настаните, одредени кандидати од владејачкиот коалиционен партнер ДУИ, кои се поставени на функционерски позиции, поднесоа оставка на таквите позиции пред почетокот на кампањата.³⁶

Штип, Струмица, Демир Хисар и Вевчани. Во Бутел, знамињата на ВМРО-ДПМНЕ беа отстранети од бандерите за улично осветлување по приговор на СДСМ.

³³ Во Штип, на 15 март, Премиерот и Министерот за здравство присуствуваа на свечено отворање на здравствена установа, организирано од страна на локалната управа, при што кандидатот на ВМРО-ДПМНЕ претстави дел од неговата изборна програма; Премиерот на 1 април го посети Делчево за да промовира проект за индустриска зона, заедно со Градоначалникот на Делчево кој е од редовите на ВМРО-ДПМНЕ; исто така на 1 април, Премиерот го поддржа Градоначалникот и кандидат за градоначалник на Берово. На други настани пак по неколку министри исто така се упатија во посета на општините Јегуновце и Берово со цел да му обезбедат поддршка на кандидатот на ВМРО-ДПМНЕ. Треба да се истакне дека владините министри од редовите на ДУИ кои присуствуваа на предизборни настани главно останаа пасивни и не земаа збор за да ги поддржат кандидатите од редовите на својата партија.

³⁴ На пример, во рамките на митинг на ВМРО-ДПМНЕ за поддршка на кандидатот за градоначалник на Јегуновце, Премиерот изјави дека во оваа општина ќе секнеле одредени средства обезбедени од Владата, ако се избере градоначалник од редовите на СДСМ. Слични аргументи беа давани од кандидатите на владината коалиција во Гостивар, Кратово, Куманово и Тетово. Наспроти ова, кандидатот на ДПА во Тетово бараше признание за неговите постигнувања како Градоначалник на Тетово, покрај тоа што не обезбеди поддршка од централната Влада, за општина во која ќе управува политичар од ДПА. Три градоначалници искажаа наводи до НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека централната Влада ги запустила нивните општини и дека преку претходни опструкции на нивните проекти, Владата им ја уништила можноста тие да им конкурираат на другите кандидати од владејачката партија, на еднакво рамниште.

³⁵ Став 5.4 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г. одредува „јасно разграничување на Државата од партиите; особено, политичките партии нема да се спојуваат со Државата.“

³⁶ Кандидатот на ДУИ Теута Арифи (Заменик на премиерот), Невзат Бејта (министер без портфел) и Арбен

Х. ФИНАНСИРАЊЕ НА КАМПАЊАТА

Изборниот законик и Законот за финансирање на политички партии го уредува финансирањето на кампањата.³⁷ Сите учесници во изборната трка мораат да отворат посебна жиро сметка за да примаат надоместоци за спроведување на изборната кампања, и за евидентирање на трошоците, и исто така тие мораа да поднесуваат финансиски извештаи, каде се евидентира финансирањето на кампањата. Овој услов беше уште позасилен со измените на Изборниот законик во 2012 г. со кои се одредува секој од изборните кандидати да обезбеди единствен даночен број со цел отворање на жиро сметка за спроведување изборна кампања. Со амандманите се изврши дополнително појаснување дека стоките и услугите што се продаваат по намалени цени треба да се сметаат за донации и истите да се сметаат по нивната пазарна вредност. Групата држави против корупција на Советот на Европа (ГРЕКО) во нејзиниот Извештај за сообразност од 2012 г. позитивно ја оцени ваквата измена.

Финансирањето на кампањата во голем дел зависи од членарини и донации. Законското ограничување за примање донации од физички лица изнесува ЕУР 5.000, а за правни субјекти пак 5 отсто од приходот на правниот субјект, во претходната година. Не е дозволено примање донации од странски и јавни извори.

Како што се препорачуваше и претходно, разликата во природата на стапките на донации за изборни кампањи помеѓу физичките и правните лица, треба да се измени. Постојните одредби се дискриминаторски и им овозможуваат предност на покрупните субјекти.

Трошоците за изборната кампања се ограничени на МКД 180 (ЕУР 3) по запишан избирач во општината во која е поднесена кандидатската листа. Изборниот законик молчи за тоа дали ограничувањето на трошоците важи и за двата круга гласање.

Ќе биде полезно да се изврши натамошно појаснување на Член 84 од Изборниот законик со цел да одредува дали ограничувањето на трошоците важи и за обата круга гласање кога постојат два круга гласање.

Учесниците во изборната трка мораат да поднесуваат до ДИК, Државниот завод за ревизија и Државната комисија за спречување корупција, по два периодични извештаи, како и конечен извештај за трошоците што ги направиле во изборната кампања. Овие извештаи се објавуваат со цел да се изгради транспарентност и да им се овозможи на гласачите да избираат врз основа на информираност, пред да го дадат својот глас. Пред изборите, Министерството за финансии обезбеди образец за известување и ги обучи политичките партии како да ги составуваат извештаите, меѓутоа во новите образци кандидатите не мораат детално да ги испишат своите

Лабеништи (пратеник во Собранието) си дадоа оставки со цел да земат учество во трката за избор на градоначалник.

³⁷ Законот за финансирање политички партии беше изменет на 9 ноември 2012 г. во согласност со измените на Изборниот законик.

трошоци по ставки. Без таков пресек на трошоци по посебни ставки не е можно да се изврши целосна ревизија на извештаите.³⁸

Се препорачува да се подготват подетални обрасци за финансиско известување за изборната кампања, во кои, од кандидатите, ќе се бара подетално и, по посебни ставки, да ги опишуваат трошоците.

Првиот Извештај за финансирање на изборната кампања мораше да се поднесе најдоцна до 14 март, а според ДИК, 84 од вкупно 121 извештај биле навреме поднесени. Вториот извештај мораше да се поднесе до 23 март, а во овој случај само 56 од 121 извештај биле навреме поднесени. Нема санкции за неподнесување на предизборни извештаи. Според поднесените финансиски извештаи, ВМРО-ДПМНЕ потрошила пет пати повеќе од нејзиниот најблизок конкурент во текот на периодот на кампањата. Според добрата пракса, конечните извештаи за финансирање на изборната кампања мораат да се поднесат не подоцна од 30 дена од гласањето, меѓутоа, законот не е јасен дали ова важи за првиот или за вториот круг гласање.³⁹ По најновите измени на законот, откако извештаите ќе бидат поднесени, Државното биро за ревизија мора да спроведе ревизија во рок од 60 дена и да покрене прекршочни постапки ако најде неправилности кои се во спротивност со одредбите на Изборниот законик.

Потребно е да се разгледа можноста за воведување пропорционални и превентивни санкции за неподнесување на финансиски извештаи за предизборната кампања. Законот исто така треба јасно да ги одредува условите за финансирање изборна кампања, кога се одржува втор круг гласање.

Бидејќи подносителите на кандидатските листи мораат да поднесуваат унифицирани извештаи за сите свои поднесени листи, без поделба по општини, не е можно да се одреди дали ограничувањето на трошоците навистина се почитува.

Се препорачува учесниците во изборната трка да бидат задолжени да обезбедат приказ на одделни трошоци по општини со цел да може да се процени дали се придржувале кон правилата за финансирање изборна кампања.

XI. МЕДИУМИ

A. МЕДИУМСКА СРЕДИНА

Големиот број медиуми во земјата е поделен по етнички и политички линии. Телевизијата е главен извор на политички информации во земјата. Освен трите канали на јавниот радиодифузер

³⁸ Член 7 став 3 од Конвенцијата за борба против корупција на Обединетите нации ги задолжува државите да ја „подобрат транспарентноста при финансирање на кандидатурите за лица кои сакаат да бидат избрани на јавни функции.“

³⁹ Став 200 од Насоките за Регулативите за политичките партии на Венецијанската комисија одредува „Извештаите за финансирање изборна кампања треба да им се предадат на соодветните органи во период од најмногу 30 денови по изборите (...) Со цел да се поддржи транспарентноста, добра пракса е, ваквите финансиски извештаи, навремено да се објават и да бидат достапни на интернет.“

Македонска радио-телевизија (МРТ), на национално ниво се емитуваат уште четири комерцијални канали, како и голем број регионални и локални канали. МРТ се финансира преку радиодифузна такса што ја плаќаат домаќинствата и правните лица. Во земјата исто така функционираат околу 80 радио станици и 9 дневни весници, а интернетот често се користи како извор на политички информации.

Од завршувањето на последните избори, затворањето на два радиодифузери и одреден број печатени медиуми, значително го намали бројот на медиуми што ја критикуваат власта. Освен тоа, власта е најголемиот огласувач во земјата, а неколку соговорници на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ја опишаа дистрибуцијата на владините реклами како награда кон лојалната уредничка политика.⁴⁰

Советот за радиодифузија (СРД), е единственото регулаторно тело за медиуми. Членовите на СРД ги назначува парламентот на предлог на различни, главно институции неповрзани со медиумите. Овој процес предизвика загриженост во однос на професионалниот капацитет на членовите на СРД соодветно да ги извршуваат своите должности.

Треба да се разгледа можноста да се воспостават услови што треба да се исполнат при назначувањето на членови во Советот за радиодифузија, при што ќе се дава приоритет на професионалноста и непристрасноста, наместо на политичката поврзаност.

В. ЗАКОНСКА РАМКА

Медиумското претставување на изборната кампања е уредено со Изборниот законик, Законот за радиодифузна дејност, како и со различни прописи што СРД ги има усвоено. На 12 ноември 2012 година, како позитивен чекор, се декриминализираше клеветата.⁴¹ Според правната рамка, сите радиодифузери треба да обезбедат рамноправно претставување на целокупната изборна содржина. По распишување на изборите, но и пред официјаниот почеток на кампањата, забранети се било какви снимки за кои може да се смета дека фаворизираат некоја политичка партија или кандидат. Со официјалниот почеток на кампањата, од радиодифузерите се бара да обезбедат рамноправен пристап до медиумите. Меѓутоа, правната рамка не е јасна во однос на регулирањето на медиумското претставување во вториот изборен круг.

Се препорачува, законската рамка јасно да ги одредува одредбите за медиумско претставување при втор круг избори.

На МРТ не ѝ е дозволено да емитува платено политичко рекламирање, но таа има обврска да распредели време за бесплатно политичко претставување. Законската рамка не го опфаќа времетраењето на доделениот временски термин, ниту пак кога тој треба да се емитува. МРТ одлучи да додели по две минути за секој кандидат за градоначалник и по една минута за секој кандидат за општинските совети. Учесниците во изборната трка покажаа ограничен интерес за искористување на бесплатните минути, поради нивното кратко времетраење и фактот дека се

⁴⁰ Според АГБ Нелсен (AGB Nielsen), во 2012 година владините органи потрошиле преку 25 милиони Евра за реклами во медиумите. Види:

<http://www.agbnielsen.net/whereweare/dynPage.asp?lang=english&id=517&country=Macedonia>

⁴¹ Види соопштение за печат на Претставникот на ОБСЕ за слобода на медиуми, 14 ноември 2012 година: <http://www.osce.org/fom/97244>

емитуваат вон ударните термини. МРТ одлучи да не додели бесплатно време за учесниците во вториот круг, бидејќи правната рамка на тоа не ја обврзува, со што го ограничи опфатот на информациите кои се наменети за гласачите да можат да избираат врз основа на информираност.

Треба да се разгледа можноста да се воспостави минимално времетраење на бесплатните претставувања што им се доделуваат на учесниците во изборната трка, со услов бесплатните претставувања да се емитуваат во текот на ударни термини.

Треба да се разгледа можноста да се додели бесплатно емитување за учесниците во изборната трка во вториот круг.

Постои недоследност помеѓу Изборниот законик и Законот за радиодифузна дејност во однос на тоа колку платено политичко рекламирање е дозволено на приватните медиуми.⁴² Според податоците што ги објави Државната комисија за спречување корупција, огромниот дел од времето и просторот за платено политичко рекламирање го купице ВМРО-ДПМНЕ, и во помал обем, ДУИ.⁴³ Во поголемиот број случаи, ВМРО-ДПМНЕ добила попуст од 20% до 75% од првичната цена за платено рекламирање, според ценовниците објавени пред почетокот на кампањата. Таквите попусти не се наведени во ценовникот, а за нив се преговарало директно лице в лице со медиумите, со што се поткопал принципот на еднаквост.

Изборниот законик и Законот за радиодифузна дејност треба да се хармонизира во однос на дозволеното количество на платени реклами.

СРД има обврска да врши мониторинг врз радиодифузерите во текот на кампањата, како и да реагира на неправилностите што ќе ги утврди. Иако мониторингот на СРД генерално даде можност за навремено утврдување на прекршоците, сепак со него не се успеа навремено и соодветно да се корегираат утврдените неправилности. Мониторингот на СРД утврди недостаток на балансирано претставување во текот на првиот и вториот круг од кампањата и тоа од страна на поголемиот број медиуми што беа набљудувани. Меѓутоа, ова тело реагираше на таквите прекршоци, дури три седмици по вториот круг, со поднесување прекршочни пријави против осум медиуми и нивни главни уредници. СРД покренa 41 прекршочна постапка против 26 медиуми и нивни уредници заради прекршување на правилата за платено политичко рекламирање и емитување реклами, платени преку државниот буџет. Освен тоа, со мониторингот што СРД го изврши се покажа недостаток рамнотежа при покривање вести кои се во прилог на владејачките партии и тоа кај повеќето национални радиодифузери, како и прекршувања на правилата за претставување на анкетите за истражување на јавното мислење на *Сител* и *Македонското радио* (МР). СРД не презема никаква акција во врска со овие прашања пред денот на изборите.

⁴² Изборниот законик го ограничува времетраењето, на 15 минути на секој час, додека пак Законот за радиодифузна дејност дозволува максимум 12 минути на секој час.

⁴³ Медиумите имаа обврска да поднесуваат финансиски извештаи до Државната комисија за спречување корупција. Поднесените извештаи можат да се најдат на оваа страница <http://www.dksk.org.mk/>.

С. МЕДИУМСКИ МОНИТОРИНГ НА НМИ ОБСЕ/ОДИХР

НМИ ОБСЕ/ОДИХР спроведе медиумски мониторинг на главните радиодифузери и печатени медиуми во текот на двете кампањи.⁴⁴ Иако сите медиуми врз кои се вршеше мониторинг обезбедија широко претставување на кампањата во своите информативни емисии, повеќето од нив прикажаа значителна пристрасност во прилог на владејачките партии како во однос на квантитетот, така и во однос на содржината на претставувањето. Освен тоа, сите радиодифузери врз кои се вршеше мониторинг, освен *Телма*, редовно ги претставуваа владините активности, но не успеаја да направат разлика помеѓу нивните државни активности и нивната партиска кампања. Овој шаблон беше уште поочигледен во текот на вториот круг од кампањата, кога медиумите се концентрираа на владини активности во општините во вториот круг избори.

Јавниот радиодифузер МРТ не успеа да обезбеди избалансирано претставување на кампањата. *MPT-1* на владата ѝ посвети 29% од претставувањето во вестите во првиот круг (21% во вториот), а на ВМРО-ДПМНЕ пак, 27% (37% во вториот круг избори), главно користејќи позитивен или неутрален тон. СДСМ доби 24% во првиот круг (29% во вториот) исклучително неутрален или негативен тон на претставување. *MPT-2*, која емитува програма на малцинските јазици го следеше сличниот пристап и посвети 27% во првиот круг (15% во вториот) на главно неутрално претставување на владата, како и 21% (33% во вториот) на владејачката ДУИ додека пак ДПА доби 9% и 16%, главно неутрално претставување во првиот и вториот круг гласање.

Освен вестите, во текот на првиот круг од кампањата, *MPT-1* и *MPT-2* емитуваа и специјална изборна програма со наслов *Изборна хроника*, со цел да обезбедат подетално претставување на активностите од кампањата. Меѓутоа, оваа програма се емитуваше вон ударните термини, со што во голема мера се ограничи публиката. Додека повеќе од половина од претставувањето во *Изборната хроника* на *MPT-1* беше посветена на митинзите на ВМРО-ДПМНЕ, *MPT-2* распредели помеѓу 17% и 20% од таквото претставување на пет главни учесници во изборната трка (ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ, ДПА, НДП). Изборната хроника не се емитуваше во вториот круг од кампањата.

Додека *MPT-1* не организираше никакви дебати, *MPT-2* одржа 17 дебати помеѓу албанските учесници во изборната трка во текот на првиот круг на кампањата; повеќето од нив беа пристрасни и во прилог на ДУИ. Одреден број обиди за организирање дебати на приватните медиуми пропаднаа, наводно поради немање интерес кај владејачката ВМРО-ДПМНЕ.

Кај приватните канали, *Сител* и *Канал 5* се фаворизираа владејачките партии, и главно нивниот тон беше негативен кон опозицијата, додека *Телма*, *Алфа* и *Алсат-М* обезбедија понеутрално претставување. Сител, најпопуларната приватна ТВ станица во земјата, ја фаворизираше ВМРО-ДПМНЕ при што ѝ додели 49% од времето во првиот круг (42% во вториот) користејќи главно позитивно претставување, додека СДСМ доби 21% во првиот круг (32% во вториот) на главно негативно претставување. Слични трендови се забележаа и кај Канал 5, кој посвети 36% во

⁴⁴ Во текот на официјалната кампања, а пред првиот круг избори (4 март – 22 март), НМИ ОБСЕ/ОДИХР изврши мониторинг на политичкото претставување во ударните термини (18:00 до 24:00) на седум телевизиски канали: јавните *MPT-1* и *MPT-2* и приватните *Алфа*, *Алсат-М*, *Канал 5* *Сител* и *Телма*; и петте весници: *Дневник*, *Фокус*, *Коха*, *Нова Македонија* и *Журнал* +. Во вториот круг (25 март – 5 април) НМИ ОБСЕ/ОДИХР спроведе ограничен мониторинг на политичкото претставување во ударните термини на *MPT-1* и *MPT-2*, како и на ударните термини на вестите на *Алсат-М*, *Канал 5* *Сител* и *Телма*.

првиот круг (34% во вториот) на главно позитивно и неутрално претставување на ВМРО-ДПМНЕ и 26% во првиот круг (23% во вториот) на главно негативно и неутрално претставување на СДСМ.

Иако *Телма* на сите учесници во изборната трка им обезбеди главно неутрално претставување, сепак посвети малку повеќе време на СДСМ. Во вестите СДСМ доби 32% во првиот круг (35% во вториот), додека пак ВМРО-ДПМНЕ доби 25% во првиот круг (28% во вториот). Освен тоа, *Алфа* обезбеди главно неутрално и избалансирано претставување на кампањата, иако повремено беше пристрасна во прилог на ВМРО-ДПМНЕ и владата.

Во двата круга избори, Алсат-М повеќе се фокусираше на етничките албански партии со тоа што им посвети 24% во првиот круг (26% во вториот) на ДУИ, и 12% во првиот круг (15% во вториот) на ДПА. На Алсат-М, ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ добија сличен размер на претставување и во првиот и во вториот круг од кампањата.

Во споредба со радиодифузерите, печатените медиуми претставија широк спектар гледишта. *Дневник* и *Нова Македонија* генерално обезбедија избалансирана слика на кампањата, но беа покритични кон СДСМ и кон другите опозициски партии. *Фокус* беше многу критичен кон владата и владејачката коалиција. Двата весници на албански јазик, *Коха* и *Журнал* + главно се концентрираа на активностите на владата и на владејачката ДУИ.

XII. МЕЃУНАРОДНИ И ГРАЃАНСКИ НАБЉУДУВАЧИ

Изборниот законик одредува дека изборното набљудување се врши од страна на странски и домашни здруженија на граѓани, како и од страна на овластени претставници на кандидати, на сите нивоа на органите за спроведување на изборите. Домашните граѓански набљудувачки групи кои испратија најголем број набљудувачи беа МОСТ и ЦИВИЛ, како и Институтот за демократија. Во согласност со претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР, сите набљудувачи имаа право да добијат копија од записниците со резултатите на ниво на Општински изборни комисији и Избирачки одбори.

Во текот на првиот круг гласање, домашните граѓански набљудувачи присуствуваа на отворањето на 72 отсто од избирачките места што ги набљудуваше НМИ на ОБСЕ/ОДИХР, во текот на процесот на гласање, во 74 отсто од избирачките места, а во текот на процесот на пребројување на гласовите, во 80 отсто од избирачките места. Исто така, овластените претставници на изборните кандидати беа присутни во 96 отсто од избирачките места што ги посети НМИ на ОБСЕ/ОДИХР.

XIII. ПРЕДИЗБОРНИ ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ

Заштитата на изборните права се гарантираат во Изборниот законик, кој обезбедува жалбена постапка пред различни управни и судски органи. ДИК е овластена да одлучува по приговори поврзани со регистрацијата на граѓаните во Избирачкиот список, прекршувања на правата на граѓаните да го дадат својот глас на денот на изборите, како и по приговори за гласањето, пребројувањето и сумирањето на резултатите. На одлуките на ДИК по приговорите, може да се

упати жалба до Управниот суд, чии одлуки се конечни. Според Член 37 став 16 од Изборниот законик, Општинските изборни комисии исто така се овластени да одлучуваат по поднесени приговори, меѓутоа, точната надлежност на ДИК и на Општинските изборни комисии да одлучуваат по приговори, е нејасна. Како резултат на ова, Општинските изборни комисии ги препраќаа сите изборни приговори до ДИК со цел таа да одлучува по нив.

Ќе биде полезно ако се изврши појаснување на јуридикцијата врз предизборните приговори, преку обезбедување детален опис на надлежностите на ДИК и на Општинските изборни комисии.

Роковите за одлучување по изборни спорови се кратки. Наспроти претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија, временската рамка која му се одредува на Управниот суд за одлучување по приговори поврзани со поднесоци на кандидатските листи, е скратен на 24 часа, со што се става зголемен товар врз судиите да решаваат по приговори, особено кога овој суд е задолжен колективно да решава по повеќе од еден приговор. Како и да е, Управниот суд ги запази роковите во текот на овие избори.

Треба да се разгледа можноста за продолжување на рокот за одлучување на судовите по приговори, но од друга страна пак, да се обезбеди сигурност дека рокот ќе остане доволно краток за да се овозможи ефикасен правен лек.

Наспроти претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР, ДИК сеуште нема донесено детални постапки како да се поднесуваат приговори и како по истите да се одлучува. Недостатокот на јасни постапки за справување со предизборни приговори од страна на ДИК влијае врз остварување на правото на ефикасен правен лек, како што се одредува во став 5.10 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г.⁴⁵ Бројот на поднесени приговори и недостатокот на средства за одлучување по нив значеше дека многу од приговорите останаа неразгледани, а тоа резултираше во неконзистентна примена на Изборниот законик.

Изборното законодавство треба да одредува јасни и детални постапки за изборните кандидати и за гласачите да можат да поднесуваат приговори и жалби кои произлегуваат од наводни прекршувања на Изборниот законик и прописите кои се донесени од страна на ДИК. Исто така може да се разгледа можноста за создавање на Правно одделение во Секретаријатот на ДИК кое ќе ги информира членовите на ДИК за правната состојба и кое ќе подготвува документи и правни појаснувања.

Единаесет приговори беа поднесени до Управниот суд во текот на периодот за регистрација на изборните кандидати, каде се приговараше за отфрлањето на кандидатските листи од страна на Општинските изборни комисии, од кои четири беа прифатени. Со продолжувањето на рокот за регистрација на кандидатите, три од кандидатските листи што првично беа отфрлени од страна на Општинските изборни комисии, поради задоцнет поднесок, беа повторно поднесени и прифатени.

⁴⁵ Став 5.10 од Документот од Копенхаген на ОБСЕ од 1990 г. одредува „секој ќе ужива во ефикасни средства за обезбедување правен лек против управна одлука, со цел да се гарантира почитувањето на фундаменталните права и да се осигури правниот интегритет.“

Поради непостоење јасни постапки и рокови за справување со предизборните приговори, ДИК не одлучуваше по 431 приговор поднесен пред првиот круг гласање, во врска со наводи за предвременно одржување на изборна кампања.

Со цел да се гарантира ефикасен правен лек, треба да се земе во предвид воведување рокови за ДИК да ги истражи приговорите за предвременно одржување изборна кампања.

По оние приговори кои содржат информации за наводни прекршоци се одлучува од страна на основните судови, при што постои право на жалба до Апелационите судови. НМИ на ОБСЕ/ОДИХР беше информирана дека ниту еден приговор не бил поднесен до основните судови во текот на изборната кампања. Претставници на одредени политички партии ја информираа НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека немаат доволно доверба во постапката за приговарање, како и во можноста ваквите судови да одлучуваат по приговорите на неутрален начин.

Беа поднесени седумдесет и три приговори од страна на СДСМ до Државната комисија за спречување корупција каде се изнесоа наводи за злоупотреба на државни средства од страна на ВМРО-ДПМНЕ во текот на изборната кампања. Не беа спроведени никакви дејства по овие приговори, пред крајот на изборниот период.⁴⁶ На 3 април Државната комисија за спречување корупција објави покренување на прекршочна постапка по службена должност против Андреј Жерновски, опозициски кандидат во (Скопје) Општина Центар, поради наводни неправилности во финансиските извештаи кога бил пратеник во Собранието во периодот од 2002 до 2011 г. Г-дин Жерновски тврдеше дека времето на објавувањето на постапката била политички мотивирана.

Може да се разгледа можноста за воведување на рокови за Државната комисија за спречување корупција да ги истражува приговорите за злоупотреба на државни средства во текот на изборната кампања, и треба да се обезбедат неопходни средства за нивно разрешување, на навремен начин.

XIV. ИЗБОРНИ ДЕНОВИ

A. ПРВ КРУГ ГЛАСАЊЕ

Рано гласање се спроведе на 23 март за изнемоштените лица, затворениците и внатрешно раселените лица.⁴⁷ Свкупната оценка на набљудувачите на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР беше позитивна во 61 од вкупно 72 набљудувања. Меѓутоа, во 14 случаи на гласање од дома, тајноста на гласањето не се почитуваше, додека пак сфаќањето на постапката за гласање на избирачите беше негативно оценета во 4 случаи. Набљудувачите на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР исто така забележаа дека одредени затвореници не беа вклучени во Избирачкиот список.

⁴⁶ Антикорупцијската комисија и укажа на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека не поседува доволно средства за да врши истрага, не само во врска со случаи поврзани со изборната кампања, туку и за случаи кога се бараат нејзини мислења или пак други случаи кои се под нејзина надлежност.

⁴⁷ Вкупниот број на регистрирани лица кои гласаат од дома во првиот круг избори изнесуваше еден отсто од вкупниот одзив на гласачите.

Севкупно, денот на изборите беше тивок и мирен, иако беа забележани одредени технички неправилности. На денот на изборите НМИ на ОБСЕ/ОДИХР го следеше отворањето и гласањето во 828 избирачки места, а пребројувањето на гласовите пак во 82 избирачки места, како и сумирањето на резултатите од гласањето во 66 од вкупно 81 Општинска изборна комисија.

Набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР позитивно го оценија отворањето на избирачките места во 99 отсто од нивните набљудувања. Седумнаесет посетени избирачки места беа отворени со задоцнување, но ова не ги оневозможи гласачите да го дадат својот глас. Во 14 набљудувани случаи, првите поглавја од Записниците не беа пополнети пред отворањето, како што се одредува во Изборниот законик. Други неправилности што беа увидени во мал број случаи вклучија четири ИО да не го проверат изборниот материјал пред отворање на избирачкото место, пет случаи на ИО да не потврдат дали избирачките кутии се празни, како и три случаи кога ИО несоодветно ги запечатил избирачките кутии.

Севкупната оценка на процесот на гласање беше добра и мошне добра во 94 отсто од набљудувањата. Набљудувачите не биле попречувани и јасно можеле да ги следат постапките во 98 отсто од набљудувањата. Но, беа увидени процедурални неправилности во одреден број посетени избирачки места. Ова вклучуваше: групно гласање, во 15 отсто од посетените избирачки места, непочитување на тајноста на гласањето во 12 отсто од набљудувањата, гласање во име на други лица во 3,5 отсто од набљудувањата и несоодветно запечатени избирачки кутии во 3 отсто од набљудувањата. Во 11 отсто од постените избирачки места, гласачи биле враќани од гласање затоа што нивните имиња не се наоѓале на Избирачкиот список во тоа избирачко место. Работењето на Избирачките одбори и нивното разбирање на постапките за гласање беа оценети позитивно во 90 отсто од набљудувањата. Неколку партии ја искажаа својата загриженост за големиот број гласачи од дијаспората кои се враќаат за денот на изборите да го дадат својот глас.

Исто така, НМИ на ОБСЕ/ОДИХР забележа дека можело да се случи тајноста на гласањето да биде компромитирана, во 60 избирачки места со помалку од 10 регистрирани гласачи.

Со цел осигурување на тајноста на гласањето, органите на власта можат да ја разгледаат можноста пребројувањето на гласовите од помалите избирачки места да биде на ниво на општина, или пак на друг начин, при што ќе се зачува интегритетот на изборниот процес.

Пребројувањето на гласовите беше оценето позитивно во 66 од 81 набљудувани пребројувања, при што набљудувачите имале јасна глетка на постапките за пребројување гласови во 97 отсто од набљудувањата. Но, постапката за пребројување на гласовите не била добро организирана во 24 набљудувани случаи, а процедурални грешки пак биле забележани во 18 набљудувања на пребројувањето. Од една страна, транспарентноста на пребројувањето беше позитивно оценета во 92 отсто од набљудувањата, меѓутоа записниците кои ги содржат резултатите од пребројувањето, не биле јавно огласени во 44 отсто од набљудуваните избирачки места, како што одредува Изборниот законик.

В. ВТОР КРУГ ГЛАСАЊЕ

Раното гласање за болните, изнемоштените, затворениците и за внатрешно раселените лица се одржа на 6 април. Како и во првиот круг, проблемот на тајноста на гласањето за лицата што гласаа од дома, продолжи и повторно беа увидени случаи кога имиња на затвореници не беа вклучени во Избирачкиот список.

Исто како и во првиот круг, гласањето во најголем број избирачки места посетени од страна на набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР беше севкупно тивко и уредно, а постапките за гласање главно се следеа. Членовите на Избирачките одбори, на посетените избирачки места, ефикасно го спроведуваа процесот. Беа увидени одреден број случаи на групно гласање. Во мал број избирачки места гласањето беше накратко прекинато со цел справување со технички тешкотии или приговори, меѓутоа ова не влијаеше негативно врз процесот на гласање.

Како и во текот на првиот круг, неколку соговорници кои разговараа со НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ја искажаа својата загриженост за големиот број граѓани од дијаспората кои се враќаат во земјата со цел да гласаат на денот на изборите. Неколку партии изразија посебен сомнеж во легитимноста на етничките Македонци со живеалиште во Албанија, на кои им е дозволено да бидат впишани во Избирачкиот список и да гласаат. Ова покрена посебна загриженост во Општина Центар во Скопје каде беше известно дека постои голем број лица кои се впишани во Избирачкиот список, за кои се чини дека не се жители на Општина Центар.

Во ограничениот број избирачки места во кои ОБСЕ/ОДИХР го набљудуваше пребројувањето на гласовите, тоа беше спроведено на професионален и транспарентен начин, при што беа увидени само мал број на процедурални проблеми.

С. СУМИРАЊЕ И ОБЈАВУВАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ГЛАСАЊЕТО

Во текот на двата круга гласање, процесот на сумирање на резултатите беше спроведен на професионален начин, покрај тоа што постоеја неколку технички проблеми што се случија во текот на првиот круг. Набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР го оценија процесот на сумирање на резултатите од гласањето во првиот круг, како добро или многу добро во 93 отсто набљудувања извршени во Општинските изборни комисии, при што набљудувачите главно биле во можност да вршат набљудување без ограничувања. Одредени разлики беа увидени во Записниците за резултати што ги подготвуваат Избирачките одбори, и тоа во 18 набљудувани случаи, но таквите грешки главно биле исправени од страна на Општинските изборни комисии. Во текот на вториот круг гласање, процесот на сумирање на резултатите се чинеше дека добро се спроведува во неколкуте Општински изборни комисии кои беа предмет на набљудување од страна на ОБСЕ/ОДИХР.

Првичните резултати од првиот круг гласање на Локалните избори беа огласени на вебсајтот на ДИК по редослед на нивниот прием од Општинските изборни комисии и истите беа поделени по дадени гласови по општини и по избирачки места. Овој процес беше транспарентен, а најголем дел од резултатите добиени од Општинските изборни комисии беа објавени на вебсајтот, утрото по денот на изборите. Меѓутоа, во 41 општина не се успеа да се запази краткиот законски рок за објавување на првичните резултати, а резултатите од 15 Општински изборни комисии не беа

објавени на вебсајтот на ДИК, до утрото на 26 март. Откако ДИК интервенираше и ги повика петнаесетте Општински изборни комисии кои доцнеа со објавување на резултатите, да ги потврдат нивните резултати, првичните резултати од првиот круг избори беа објавени во 20 ч. во вторникот, 26 март. По завршување на жалбената постапка, ДИК на 2 април ги објави конечните резултати од првиот круг избори.

Во текот на вториот круг гласање, сите Општински изборни комисии успеаја навремено да ги испратат резултатите до ДИК, и истите беа објавени на вебсајтот на ДИК, поделени по општини и по избирачки места. Постојниот рок за објавување на резултатите наиде на критика од страна на ДИК и од страна на други соговорници кои разговараа со ОБСЕ/ОДИХР, бидејќи истиот бил премногу краток.⁴⁸

На локалните избори, во прв круг гласање и со потребното мнозинство гласови, беа избрани четириесет и девет градоначалници. На 7 април, во 29 општини и во Град Скопје, се одржа гласање во втор круг помеѓу двата најуспешни кандидати од првиот круг. На 7 април, гласањето мораше да се повтори и првиот круг да се прегласа во неколку избирачки места во општините Долнени и Струмица.

XV. ПОИЗБОРНИ ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ

A. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ПО ПРВИОТ КРУГ ИЗБОРИ

По првиот круг од гласањето, 8 политички партии и коалиции, до ДИК поднесоа вкупно 402 приговора каде изразија сомнеж за резултатите во 467 избирачки места. ДИК донесе 173 одлуки, при што прифати 6 приговори.⁴⁹ Најголем број од приговорите беа отфрлени врз процедурална основа или пак поради непостоење на поднесени докази. На пример, иако Изборниот законик не одредува посебно дека прекршувањата во текот на изборниот ден мораат да се забележуваат во записниците на Избирачките одбори или Општинските изборни комисии, за ДИК да може да го разгледува таквиот приговор, постоеја неколку случаи кога приговори беа отфрлени токму поради ваква причина. Други приговори беа отфрлени поради тоа што не биле поднесувани по два приговора во исто избирачко место, како што предвидува Изборниот законик.

Ставовите 2 и 35 од Член 31 од Изборниот законик, каде се одредува дека ДИК врши увид во избирачкиот материјал по поднесен приговор, само ако најмалку два приговора биле поднесени за соодветното избирачко место, треба да се избришат бидејќи го поткопуваат правото на обезбедување ефикасен правен лек. Не треба да постои ограничување на бројот на поднесени приговори за тие да бидат разгледувани.

ДИК донесуваше одлуки по поднесени приговори за првиот круг избори, главно врз основа на политички причини, наместо тоа да го прави врз мериторна основа, при што нејзините членови гласаа според лични партиски припадности. Членовите на ДИК исто така, редовно и недоследно

⁴⁸ Според Член 135 од Изборниот законик, на Општинските изборни комисии им остануваат само 7 часа од затворањето на избирачките места да ги објават резултатите во нивните општини, последователно Изборната комисија за Град Скопје има рок од 10 часа за објавување на резултатите.

⁴⁹ Три приговори на ВМРО-ДПМНЕ за Струмица, два на ДПА за Чаир и Долнени, и еден на СДСМ за Охрид.

гласаа против вршење увид во избирачкиот материјал, пред воопшто мериторно да одлучуваат по приговорот. Ова предизвика донесување недоследни и спротивставени одлуки по приговори каде се спореа исти неправилности.

Врз основа на прифатените приговори, ДИК ги поништи резултатите во три избирачки места во Струмица поради неправилности засновани на приговори поднесени од ВМРО-ДПМНЕ, како и едно избирачко место во Долнени по приговор од ДПА. Во општина Чаир, ДИК гласаше за да изврши увид во избирачкиот материјал од 13 избирачки места, по приговор на ДПА каде се обезбедуваат наводи дека резултатите во Записникот на Општинската изборна комисија не се совпаѓале со резултатите во записниците на Избирачките одбори. ДИК го прифати приговорот и изврши измени на резултатите од 13 избирачки места, што доведе до одржување втор круг гласање во Чаир. Исто така, ДИК изврши смена на членовите на Општинската изборна комисија во Чаир, како и на членовите на 13 Избирачки одбори во таа општина.

Резултатите во многу избирачки места беа поништени од страна на ДИК врз основа на Член 151 став 1 од Изборниот законик каде се одредува задолжително поништување на резултатите во оние избирачки места каде постојат минорни неправилности. Ова може да предизвика постоење ефикасен начин за ускратување на правото на глас на избирачите во таквото избирачко место, без претходно да се изврши проценка дали наводните неправилности влијаат врз резултатите.

Се препорачува Член 151 став 1 од Изборниот законик да се измени со цел да одредува изборните резултати да се поништуваат само во случај на сериозни прекршувања што влијаат на севкупниот резултат на изборите.

Управниот суд разгледа 142 жалби против одлуки на ДИК, од кои 141 беа отфрлени како неосновани. Една жалба поднесена од ВМРО-ДПМНЕ беше прифатена во врска со едно избирачко место во Кичево, меѓутоа Судот не наметна прегласување на првиот круг бидејќи тоа не влијаело на конечниот резултат на изборите. Јавните расправи на Управниот суд, што ги следеше НМИ на ОБСЕ/ОДИХР имаа формалистичка природа и не им обезбедија можност на жалителите да поднесуваат докази.⁵⁰ Одлуките на судот главно се засноваа на писмениот приговор, одлуката на ДИК, како и на записниците од избирачките места. Ова делумно беше поради бројот на упатени жалби и кратките рокови за одлучување по случаите. Иако Управниот суд ги запази законските рокови, неговите капацитети за да ги истражи и соодветно да ги подготви таквите случаи, во рамките на таквите рокови, остануваат несигурни.

В. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ ПО ВТОРИОТ КРУГ ИЗБОРИ

Политичките партии и коалиции поднесоа 387 приговори до ДИК во врска со постапките на гласањето во текот на вториот круг гласање. ДИК донесе 189 одлуки во врска со наводни прекршувања сторени во 368 избирачки места, од кои 2 беа прифатени, а 1 делумно прифатен.⁵¹

⁵⁰ Треба да се истакне фактот дека до оној степен на информираност на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ниту еден жалител не побара да му се дозволи можност за давање исказ во текот на расправите.

⁵¹ Двата приговора поднесени од ВМРО-ДПМНЕ за избирачките места број 1860 и 1877 во Струга, беа прифатени иако со ваквото поништување на гласањето во овие две избирачки места не се влијаеше на конечниот резултат на изборите. Приговорот на ВМРО-ДПМНЕ за избирачко место број 1020 во Куманово беше делумно прифатен.

Најголем број приговори беа отфрлени врз иста основа од техничка природа, како и оние од првиот круг. Во три случаи, ДИК реши да ги отвори гласачките кутии и да изврши увид во избирачкиот материјал. Исто како и во првиот круг, роковите за донесување одлуки не беа целосно запазени и ДИК беше недоследна при одлучувањето по приговорите што имаа слична природа.

Управниот суд расправаше по 136 жалби по одлуки на ДИК. Судот отфрли 95 и прифати 41 жалба, 36 поднесени од ВМРО-ДПМНЕ во врска со избирачки места во Струга и Општина Центар, како и 5 поднесени од СДСМ во врска со 4 избирачки места во Град Скопје и 1 избирачко место во Општина Горче Петров. Во одредени случаи, Управниот суд донесе спротивставени пресуди, поништувајќи резултати во едно избирачко место каде што најде дека гласачката кутија содржела едно гласачко ливче повеќе во споредба со бројот на лица кои навистина гласале, а во други случаи пак пресуди дека изнесеното не служело како доволна основа за поништување на резултатите. На 14 април Претседателот на Управниот суд поднесе оставка по објавување на одлуките за општините Струга и Центар, изјавувајќи дека својата оставка ја дава поради морални причини на етничка поделба на судиите во Судот.

По одлуките на Управниот суд, на 21 април се спроведе повторено гласање во 29 избирачки места во Општина Центар, 9 избирачки места во Струга и 1 избирачко место во Општина Горче Петров. Тој ден исто така се одржа втор круг гласање во сите 39 избирачки места во Општина Долнени. ОБСЕ/ОДИХР не го набљудуваше гласањето на 21 април. ДИК ги објави конечните резултати на 23 април.

XVI. ПРЕПОРАКИ

Следниве препораки, како што се цитирани низ целиот текст, им се нудат на органите на управата, политичките партии, како и граѓанското општество со цел да ги разгледаат, за да ги поддржат напорите за спроведување избори кои целосно ќе се сообразат со Заложбите на ОБСЕ и другите меѓународни стандарди за демократски избори. Овие препораки треба да се читаат заедно со претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР кои сеуште не се одговорени. ОБСЕ/ОДИХР е спремна да им помогне на органите на управата на поранешната југословенска Република Македонија натаму да го унапредат изборниот процес, како и при спроведување на препораките што се содржат во извештајов.

A. ПРИОРИТЕТНИ ПРЕПОРАКИ

1. Реформата на Изборниот законик треба да одговори на препораките што се даваат во извештајов, како и во претходните извештаи на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија. Се препорачува Изборниот законик да се дополни со јасни одредби за вториот круг избори за градоначалници. Реформата треба да ги вклучи сите и истата да биде комплетирана значително време пред одржување на следните избори.
2. Треба да се разгледа можноста за спроведување на ревизија на постапките за составување и одржување на Избирачкиот список. Со помош на јасни, координирани и

транспарентни постапки ќе се зголеми точноста на Избирачкиот список, со што ќе се придонесе во подигањето на јавната доверба во Списокот.

3. Изборното законодавство треба да одредува јасни и детални постапки за изборните кандидати и за гласачите да можат да поднесуваат приговори и жалби кои произлегуваат од наводни прекршувања на Изборниот законик и прописите кои се донесени од страна на ДИК. Исто така може да се разгледа можноста за создавање на Правно одделение во Секретаријатот на ДИК кое ќе ги информира членовите на ДИК за правната состојба и кое ќе подготвува документи и правни појаснувања
4. Со цел натаму да се зајакне јавната доверба во изборниот процес и да се осигури средина на отворено спроведување изборна кампања, соодветните органи треба да преземат поголема иницијатива со цел соодветно да ги истражат наводите за заплашување избирачи со цел да спроведат соодветни дејства ако таквите прекршувања на законот се докажат како вистинити.
5. Се препорачува Член 151 став 1 од Изборниот законик да се измени со цел да одредува изборните резултати да се поништуваат само во случај на сериозни прекршувања што влијаат на севкупниот резултат на изборите.

В. ДРУГИ ПРЕПОРАКИ

Законска рамка

6. Изборниот законик треба да одредува што се случува при избор на градоначалници кога помалку од една третина од регистрираните избирачи излегле на гласање во првиот круг.

Изборна администрација

7. ДИК може дополнително да ја засили нејзината транспарентност преку строга примена на условот за објавување на сите записници од средбите на ДИК, на вебсајтот на ДИК. Изборниот законик може да се измени за да одредува дека Записниците мораат да се објавуваат најдоцна 48 часа по завршување на секоја седница на ДИК.
8. ДИК треба да ги разрешува сите приговори и жалби на непристрасен начин без политички мотивирано одлучување. Законот и правото треба да се толкуваат, спроведуваат и извршуваат во согласност со намената на законите и правото.
9. ДИК може да обезбеди повеќе едукација и информации за избирачите, особено во врска со периодот и постапките за ажурирање на личните податоци на избирачите во Избирачкиот список, како и за групно гласање и за тајноста на чинот на гласањето.
10. Се препорачува, на Општинските изборни комисии да им се обезбедуваат потребните средства на навремен начин. Исто така, транспарентноста на работата на Општинските изборни комисии ќе се зголеми ако тие одржуваат само јавни средби што ќе ги најаваат однапред.

11. Треба да се земе во предвид обезбедување чести и подетални обуки за членови на Избирачки одбори.
12. Со цел осигурување на тајноста на гласањето, органите на власта можат да ја разгледаат можноста пребројувањето на гласовите од помалите избирачки места да биде на ниво на општина, или пак на друг начин, при што ќе го зачуваат интегритетот на изборниот процес.

Регистрација на гласачи

13. Треба да се разгледа можноста за ревидирање на „денот на пресек“ кога се затвора Избирачкиот список со цел таквиот ден на затворање на списокот да биде поблизу до денот на изборите.

Регистрација на кандидати

14. Изборниот законик може да вклучи посебни одредби во врска со роковите и условите за повлекување на веќе потврдени кандидатски листи. Исто така може да се разгледа воведување на можноста, кандидатска листа да биде делумно потврдена (на пр. да се прифатат само оние имиња на кандидати на листата кои ги исполниле условите за кандидатура, а останатите пак да се избришат од листата). Ако ваква одредба биде воведена, тогаш се препорачува воведување и механизми на заштита со цел да се изнајдат гаранции дека со правото за повлекување на кандидатски листи не се врши злоупотреба.
15. Неопходни се натамошни напори за зголемување на бројот на женски кандидати. Може да се разгледа можноста за изменување на Член 64.5 од Изборниот законик, со цел да одредува ако жена избрана од кандидатската листа за совет на општина поднесе оставка на таквото место, таа да биде заменета со следната жена на таквата листа.

Изборна кампања

Органите на власта треба да покажат поголема политичка волја со цел да осигураат значително разграничување меѓу Државата и Партијата. Постојните законодавни гаранции, како што се оние одредени во членовите 8-а и 9 од Изборниот законик, треба да се толкуваат на конзистентен начин со цел да служат за спречуваат конфликт на интерес кај позициите на извршната власт каде се бара неутралност, и обезбедувањето политичка предност кај кандидатите. Одредбите треба понатаму да се дополнат со цел да вклучат и механизми за извршување на законските одредби.

Финансирање на изборна кампања

16. Како што се препорачуваше и претходно, разликата во природата на стапките на донации за изборни кампањи помеѓу физичките и правни лица треба да се измени. Постојните одредби се дискриминаторски и им овозможуваат предност на покрупните субјекти.

17. Ќе биде полезно да се изврши натамошно појаснување на Член 84 од Изборниот законик со цел да одредува дали ограничувањето на трошоците важи и за обата круга гласање кога постојат два круга гласање.
18. Се препорачува да се подготват подетални обрасци за финансиско известување за изборната кампања каде од кандидатите ќе се бара подетално, и по посебни ставки, да ги опишуваат трошоците.
19. Потребно е да се разгледа можноста за воведување пропорционални и превентивни санкции за неподнесување на финансиски извештаи за предизборната кампања. Законот исто така треба јасно да ги одредува условите за финансирање изборна кампања кога се одржува втор круг гласање.
20. Се препорачува учесниците во изборната трка да бидат задолжени да обезбедат приказ на одделни трошоци по општини со цел да може да се процени дали се придржувале кон правилата за финансирање изборна кампања.

Медиуми

21. Треба да се разгледа можноста да се воспостават услови што треба да се исполнат при назначувањето на членови во Советот за радиодифузија, при што ќе се дава приоритет на професионалноста и непристрасноста, наместо на политичката поврзаност.
22. Треба да се разгледа можноста да се додели бесплатно емитување за учесниците во изборната трка во вториот круг.
23. Се препорачува, законската рамка јасно да ги одредува одредбите за медиумско претставување при втор круг избори.
24. Треба да се разгледа можноста да се воспостави минимално времетраење на бесплатните претставувања што им се доделуваат на учесниците во изборната трка, со услов бесплатните претставувања да се емитуваат во текот на ударни термини.
25. Изборниот законик и Законот за радиодифузна дејност треба да се хармонизираат во однос на дозволеното количество на платено политичко рекламирање.
26. Треба да се постават јасни и соодветни рокови за Советот за радиодифузија да реагира ефикасно на медиумските прекршувања.

Приговори и жалби

27. Ќе биде полезно ако се изврши појаснување на јуридикцијата врз предизборните приговори, преку обезбедување детален опис на надлежностите на ДИК и на Општинските изборни комисии.

28. Треба да се разгледа можноста за продолжување на рокот за одлучување на судовите по приговори, но друга страна пак да се обезбеди сигурност дека рокот ќе остане доволно краток за да се овозможи ефикасен правен лек.
29. Со цел да се гарантира ефикасен правен лек, треба да се земе во предвид воведување рокови за ДИК да ги истражи приговорите за предвременно одржување изборна кампања.
30. Може да се разгледа можноста за воведување на рокови за Државната комисија за спречување корупција да ги истражува приговорите за злоупотреба на државни средства во текот на изборната кампања, и треба да се обезбедат неопходни средства за нивно разрешување на навремен начин.
31. Ставовите 2 и 35 од Член 31 од Изборниот законик, каде се одредува дека ДИК врши увид во избирачкиот материјал по поднесен приговор, само ако најмалку два приговора биле поднесени за соодветното избирачко место, треба да се избришат бидејќи го поткопуваат правото на обезбедување ефикасен правен лек. Не треба да постои ограничување на бројот на поднесени приговори за тие да бидат разгледувани.

XVII. КОНЕЧНИ РЕЗУЛТАТИ⁵²

Резултати за избор на градоначалници	Круг 1		Круг 2 ⁵³		Повторено гласање ⁵⁴	
Вкупно гласачи	1.743.403		931.554		145.629	
Одзив	1.164.687	66,81%	551.744	59,23%	94.471	64,87%
Вкупен број важечки гласови	1.124.398	96,54%	534.486	96,87%	92.783	98,21%
Вкупен број неважечки гласови	40.289	3,46%	17.258	3,12%	1.688	1,78%
	Мандати		Мандати		Мандати	
Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ)	38		15		2	
Социјалдемократски сојуз на Македонија (СДСМ)	2		1		1	
Демократска унија за интеграција (ДУИ)	7		7		0	
Демократска партија на Албанци (DPA)	0		1		1	
Независен кандидат	1		1		0	
Српска напредна странка во Македонија (СНС)	0		1		0	
Демократска партија на Турците во Македонија (ДПТМ)	1		0		0	

⁵² Податоци според конечните резултати објавени на www.sec.mk.

⁵³ Вториот круг избори на градоначалници се одржа во 29 општини.

⁵⁴ На 21 април 2013 г., гласањето беше повторено во Долнени, додека пак во општините Центар, Ѓорче Петров и Струга имаше прегласување на вториот круг гласање поради поништување на резултатите во овие општини од страна на Управниот суд.

Сојуз на Ромите од Македонија (СРМ)	1	0	0
-------------------------------------	---	---	---

Град Скопје, Изборни резултати за избор на градоначалници	Круг 1		Круг 2	
Вкупно гласачи	444.259		444,259	
Одсив	284.119	63,95%	209.696	47,20%
Вкупен број важечки гласови	270.808	95,31%	200.845	95,78%
Вкупен број неважечки гласови	13.311	4,69%	8.851	4,22%
	Мандати			
ВМРО-ДПМНЕ	0		1	

Изборни резултати за изборот на советници во општините		%	
Вкупно гласачи	1.743.403		
Одсив	1.167.768	66,98%	
Вкупен број важечки гласови	1.117.814	95,72%	
Вкупен број неважечки гласови	49.954	4,28%	
Партија	Гласови	%	Мандати
ВМРО-ДПМНЕ	416.972	37,30%	537
СДСМ	328.547	29,39%	381
ДУИ	137.029	12,26%	171
ДПА	77.724	6,95%	98
Независни кандидати	45.612	4,08%	55
Национална демократска преродба (НДП)	28.565	2,56%	26
Демократска партија на Турците на Македонија (ДПТМ)	14.097	1,26%	22
Сојуз на Ромите од Македонија (СРМ)	5.400	0,48%	11
Демократска обнова на Македонија (ДОМ)	18.414	1,65%	9
Народно движење за Македонија (РММ)	9.008	0,81%	9
Српска напредна странка во Македонија (СНС)	10.992	0,98%	7
Движење за национално единство на Турците (ДНЕТ)	2.503	0,22%	5
Партија за европска иднина (ПЕИ)	1.804	0,16%	5
Обединети демократски сили на Ромите (ОДСР)	2.121	0,19%	4
Социјалдемократска унија (СДУ)	8.638	0,77%	3
Либерална партија (ЛП)	4.334	0,39%	2
СДПМ – Социјал-демократска партија на Македонија	2.291	0,20%	1

Град Скопје, Изборни резултати за избор на советници		%	
Вкупно гласачи	444.259		
Одсив	284.120	63,95%	
Вкупен број важечки гласови	268.331	94,44%	
Вкупен број неважечки гласови	15.789	5,56%	
Партија	Гласови	%	Мандати

ВМРО-ДПМНЕ	121.881	45,42%	22
СДСМ	80.112	29,86%	14
ДУИ	32.835	12,24%	5
ДПА	16.459	6,13%	3
ДОМ	6.056	2,26%	1
Сојуз на титови леви сили	3.497	1,30%	0
Социјал-демократска унија (СДУ)	3.124	1,16%	0
Либерална партија	2.426	0,90%	0
Национална демократска преродба (НДП)	1.941	0,72%	0

ЗА ОБСЕ/ОДИХР

Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР) е главна институција на ОБСЕ за обезбедување помош на земјите членки „за обезбедување на целосно почитување на човековите права и основните слободи, за придржување кон владеењето на правото, за унапредување на начелата на демократијата и (...) за изградба, зацврстување и заштита на демократските институции, како и унапредување на толеранцијата во целото општество“ (Документ од самитот во Хелсинки од 1992 г.). Ова се нарекува Човекова димензија на ОБСЕ.

ОБСЕ/ОДИХР со седиште во Варшава (Полска) беше создадена во 1990 г. како Канцеларија за слободни избори на Самитот во Парис, а започна со работа во мај 1991 г. Една година подоцна, името на Канцеларијата беше променето за да го отсликува својот проширен мандат и да ги вклучи човековите права и демократизацијата. Денес во своите редови вбројува кадар од 130 лица.

ОБСЕ/ОДИХР е водечка агенција во Европа во полето на набљудување на избори. Секоја година таа го координира и го организира испраќањето на илјадници набљудувачи кои имаат за цел да оценат дали изборите во регионот на ОБСЕ се спроведуваат во согласност со Заложбите на ОБСЕ, другите стандарди за демократски избори и националното законодавство. Нејзината единствена методологија обезбедува детална слика за целиот изборен процес. Преку проекти за поддршка, ОБСЕ/ОДИХР им помага на земјите членки на ОБСЕ да ја подобрат својата изборна рамка.

Активностите за демократизација на канцеларијата вклучуваат: владеење на правото, законодавна поддршка, демократско владеење, миграција и слобода на движење и родова еднаквост. ОБСЕ/ОДИХР секоја година спроведува одреден број специјално наменети програми за поддршка кои се стремат да ги развиваат демократските структури.

ОБСЕ/ОДИХР исто така им помага на нејзините земји членки во исполнувањето на нивните обврски во унапредувањето и заштитата на човековите права и основните слободи во согласност со заложбите на човековата димензија на ОБСЕ. Ова се остварува преку работа со најразлични партнери заради градење соработка, капацитети и обезбедување експертиза за тематски области, вклучително и оние за човековите права, во рамките на борбата против тероризмот, унапредувањето заштитата на човековите права кај лица жртви на трговија со луѓе, едукација и обука за човекови права, следење на и известување за човековите права, како и женските човекови права и безбедност.

На полето на толеранцијата и недискриминацијата, ОБСЕ/ОДИХР им обезбедува поддршка на своите земји членки при зацврстувањето на нивниот одговор кон омразата и случаите на расизам, ксенофобија, анти-семитизам и други форми на нетолеранција.

Активностите на ОБСЕ/ОДИХР поврзани со толеранцијата и недискриминацијата се фокусираат на следниве области: законодавство; обука за органите на прогонот; следење, известување и проследување на справувањето со кривични дела и инциденти поврзани со омраза, како и едукациски активности за унапредување на толеранцијата, почитта и взаемното разбирање.

ОБСЕ/ОДИХР игра советодавна улога за нејзините земји членки по однос на нивните политики кон Ромите и Синтите. Таа го унапредува градењето на капацитетите и вмрежувањето на заедниците на Ромите и Синтите и го поттикнува учеството на претставниците на Ромите и Синтите во органите за креирање на политиките. Сите активности на ОБСЕ/ОДИХР се спроведуваат преку блиска координација и соработка со земјите членки на ОБСЕ, институциите на ОБСЕ и нејзините канцеларии на теренот, како и со другите меѓународни организации.

Повеќе информации се достапни на вебсајтот на ODIHR (www.osce.org/odihhr).